

شورا

۱۹۱۱

عدد ۶ * سنه ۱۹۱۱



محرری: رضا الدین بہ فخر الدین
ناشر لری: محمد ساکر و محمد زاہد رامیفلر

مندرجہ سی :

سعدی .

میوزا بیدل . عالم جان
الادریسی . استانبول .

خیوہ حکمداری اسفند -
یار خان حضرتلرینک
فرمان عالی صورتی .

علمای حقیقی و عرفا
توصیہ . زاقاقاز اذری

روحانیہ سندہ صدر و شیخ
الاسلام محمد پیشمار زادہ

سوتدگی میقروبلر
و آنک صاولقغہ فائدہ سی .
میچنیکوف مقالہ سی .

مترجم ع . م .
آداشقان لغتلرمنز .

حسن علی .
دنیا ناک ایٹ بیوک آدمی .
(« المنار » . جاہ سنن مکتبس)

دیگ گزده . « بول کور -
نشاری » دفترندن .
ع . ابراہیموف .

قازاقلر منقرض اولاققمی ؟
عبدالعزیز موسی .

قازاق تلی حقندہ .
میر یعقوب دولاطف .

محمد (علیہ السلام) دیننی
اوت و قاچ ایلہ تاراتی
دیگانلرگہ جواب .

روسچہ دن مترجمی ع . ک .

تربید و تعلیم . « اصول
تدریس ناک اساس قاعدہ لری » .
« تربیہ بدنیه » . « تعلیم
و تربیہ گہ دائر » .

اشعار .
مراسلہ و مخابره .

بوگولمہ ، پیمتر پاول ، موسقوا ،
اوصا ، زایسان و قراندن .

تقریض .
« تل یاریشی » مقالہ لری

حقندہ . حسن علی .
متنوعہ .

حکایتلر . « ثمنہ اول » ی .
مرادی . « دوستلر » تیمر علی

میر ولییف .
لطائف .

❀ ❀ ❀ ❀ ❀

ايسكى حكايتلار.

باشقى بتون نرسەسىنى سالوب تالاوچىغە تابشردى، اوزى
بر استان ايله قالدى .

تالاوچى - بگا استان دە كرك، سنك اون استانك
واردر، بنم برده يوق آنى دە سالوب وير!

قاضى - اى يكيك، كوب شاپارمه، آلدیغاڭ كيوملر
سگا يتاراك اولدى . حاضر ايرته نمازینك وقتى چيقوب
بارادر . شونك ايجون بو استان حاضر بگا ضروردر،
عورت اورتمك نمازده فرض ایدیكنى بيله طورغاندرسن!
تالاوچى - اى قاضى! كوب سويلمه! آنى آلمى كيتو
احتمالم يوق . اورنگك مسلمانلر نك قاضیلری ایدیكنى
سويلیسن، كیم منهبى ايله حكم قیلەسن و كیم گە تقلید
ایتدك؟

قاضى - امام شافعی منهبى ايله عمل قیلەم وشونك
ایله حكم ایتەم .

تالاوچى - بزم شیخلمز درست اسناد ايله امام
شافعیدن و امام شافعی دە عنعنەسى ایلەر سول الله دن: « ضرورت
وقتندە يالانچا حالندە اوقولمش نماز درستدر » مضمونندە
حدیث روایت قیلەدر . استانكنى سال ده نمازكنى يالان
اوست اوقورسن، منهبك دە بو اش درستدر . قاضى عاجز
قالدیغندن صوك استاننى دە سالوب تالاوچىغە و بردیكنده
بونك قولندە اولان يوزكنى كوردى .

تالاوچى - بو يوزك دە بگا تیوشلى .
قاضى - زنهار بوگا كوز سالمه، بو عاريت يوزك
ایدى، ايبهسىنه تولامك لازم اولەدر .

تالاوچى - قصدى صورتندە ضرر ایدلمگانندە عاريت
نرسە تلف اولسەدە تولامك لازم دگل . حاضرگنە اوركنى
شافعی منهبندە دیمش ایدك، شبعلر روشندە نیچون
سین يوزككنى اوڭ قول بارماقینه كیدك؟

بوندن صوك منهبلر حقندە كوب مناظره لر اولدى .
قاضى بونك ایلە بحث قیلشورغە مكن دگل ایدیكنى بیلوب
سوزدن توقتادی و يوزكىنى سالوب: « اى يكيك! سن
تالاوچى و اوغرى اولوب يوزرگە دگل بلكە مسلمانلر
آراسندە قاضى اولوب طوررغە و محدث اولوب حدیث
اوقوتورغە تیوشلیسن، يوزكنى آل اى فقیه! اى محدث!
اى متكلم! اى اوغرى!» دیدى دە آنادن طوغمه حالده
باقچهسىنه كیتدى .

تالاوچى ايله قاضى .

«رى» شهرينك قاضيسى محمد بن مقاتل، كونلرنك
برنده ناك ایل طوروب اوزينك شهر طشندەنى باقچهسىنه
كتمش ایدی . شهر دن چيقدیعى ايله آرسلان روشندە
بهادر بر يكيك قارشوسینه كلدی دە پچاغینى قاضينك كوكرال-
گینه تراب :

- كيوملرگنى سال، جاگنى شونلر برابرینه صانوب
آل، دنبادە طوراسك كلسه كوب سويلمه! . . . دیدى .
قاضى - سبحان الله! بن بو شهرنك معتبر شیخلرندن
بريسى و مسلمانلرنك قاضيسى اولوب، سوزم و حكەم
يورى، بونك اوستندە بن حدیث علماسندن اولوب فرق
یل طولدى حدیث روایت ایتەم، بويله حال گە نیچوك
جسارت قیلەسن؟ عقللى و گوزل بر يكيك كورلە سین،
انصاف ایت، بنى يبار!

تالاوچى - بن آرسلان قدر بهادر اولدیغم حالده
آچ و يالانچا يوریم، شیطانلر كرمز اورنلر دە قونام،
رزق ایزلب اهل اولادمدن آیرلدم، ایدى شوشى حالده
بونك كى رزقنى قالدروب كتمك بنم كونه موافق دگل .
سز نعمتدن نعمت كە، حرمتدن حرمت كە يوزدیكنز حالده
دنبادن شكایت ایتەسز . بررگنە ساعت اولسەدە بزك
حالمزنى دە تجر به ایدوب كورگز، كوب سويلمه، بنم سوزم
بر اولور .

قاضى - كيوملر سىنكى، لکن باقچهغە واردیغمدن
صوك ويررم، بنم ايله برگە باقچهغە وار!

تالاوچى - سبحان الله! بنى عقللى ديدك، بو سوزگە
اشانوب سنك ايله باقچهغە وارمق عقللى كشى اشميدىر؟
آندە سنك عفریت كى يكيكلر ك بر ديقه دە بنم بويمنى
بوروب آلورلر، گودەمنى حكومت گە تابشورار .

قاضى - اويله فكر ایتسەك بن - هيچ بر ضرر
ايرشدرمام - دبه حاضر آند ایتەم .

تالاوچى - سبحان الله! اوزك حدیث عالملرندن
ایدككنى سويلەدك . بز شیخلمزدن اسناد و عنعنەلری ایلە
رسول الله دن: « مكرهنگ آندى حكمسز » دبه حدیث
روایت ایتەمز . ایدى سنك آندكە اشانورغە مكن دگل،
كيوملرگنى سال، روایت ایتدیكم حدیثنى ایشدوب فائەلنوب
قال! . آخرنده اوزون مناظره لر صوكندە قاضى استانندن



١٥ مارت ١٩١١ سنه

ربيع الاول ٢٨ سنه ١٣٢٩

شهر آذربايجان والوغي حادير

كندی وطننده او قود بىغندن صوڭ «بغداد» شهرينه سفر ايتدى و مشهور «نظاميه» مدرسهسى شاگردلرى جمله سينه قيد ايدلنوب شيخ ابو الفرج جوزيدن تحصيل علم قىلدى. كمالات تابديغندن صوڭ بر قدر عمر ينى اوشبو مدرسه ده مدرسلك ايدوب كچر مش، شيخ شهاب الدين سهروردى ايله عبدالقادر الگيلانى حضرتلرندن تصوف علمى تحصيل ايتيپيشيدى.

صىلىق وقتى حساب غه كرمادىكى حالده عمر ينىڭ ٣٠ سنه سىنى تحصيلده، ٣٠ سنه سىنى عسكرلك و سياحتده و ٣٠ سنه سىنى عزلنده و عبادتده كچر دىكى مرويدر.

بايان اولارق اون دورت دفعه حج سفرينه وار مش و مدینه ده رسول اكرم مسجدىنى زيارت ايتمشدر. عمر ينىڭ كوبراك قسمى عراق و شامده كچدى، جهاد و سياحت قصى ايله مصر و روم، خراسان و هند، ماوراء النهر و كاشغار ولايتلر ينه قدر واردى.

اهل صليب معار بهسى وقتنده فرنكار گه اسير توشوب، آنلر طرفندن «طرابلس شام» ده اشلنمكده اولان قلعه (كريبوست) ده بر مقدار هم خدمت ايتدرلمشدر. نهايت «حلب» شهرنده اولان مسلمان بايلر نندن برى آقچه ايله صانوب آلوب آزاد ايتدى. بو واقعه مناسبتى ايله شيخ سعدى «گلستان» ده هم بر حكاييت يازمشدر.

شيخ سعدى، صوڭ عمر نده كندىڭ وطنى اولان «شيراز» ده فرار ايدوب عزلت قىلدى و عبادت ايله

سعدى.

ادب و حكمت استاذى، فصاحت و بلاغت پادشاهى اولان بو ذاتنىڭ اسمى مصلح الدين اولوب آناسى عبدالله اسمنده ايدى. ايران مملكتنده «شيراز» شهرنده ٥٨٩-١١٩٣ تاريخنده دنياغه كالمشدر (*). اتابكان فارسدين سعد بن زنىكى زماننده دنياغه كالمىكىدن بوڭا نسبت ايله آناسى طرفندن «سعدى» ديه مخلص قوياش و شونىڭ ايله شهرت بولمشدر.

ايران شاعرلر ينىڭ بيوكلر نندن و عصر نده اولان صوفيلر نىڭ حكيملر ندىن اولان بو ذات، اسلام عالمنده مشهور عالملردن و احترام ايله ذكر ايدلمكده اولان شىخلر دنذر. شعر خصوصنده فردوسى ايله انور يدىن باشقه، ايران مملكتنده نظيرى كورلماش و نثرده ده امثالى اولمامشدر. خوش طبيعتلى، خوش صحبتلى، غايت زيراك و خاطره لى، تكلفسز و متواضع ينگل روحلى بر ذات اولوب لطيفه سويلر گه يارانور و ادبى نكته لر گه ميل ايدر، شول سببدن هر وقت بيوك ذائلر مجلسنده اولنور ايدى.

(* ٦٥٦ تاريخنده يازمش اولان «گلستان» ده: «اي كه پنجاه رفت و درخواهى * مكر اين پنج روز دريايى» ديدىكى بيتندن قاموس الاعلام صاهبى سامى بك حضرتلرى تاريخ و لادنى حقدنه شهبه گه توشمش ايسه ده سعدى نىڭ مذكور بيتى باشقه بر نصيده سنده سويلانوب، گلستانك يالگز شوندىن نقل طريقى ايله مذكور اولدىغندن شهبه لئور گه اورن بوقدر.

آثاری - شیخ سعدی اثر لرینک الك مشهور لرندن «گلستان» ایله «بستان» اولسه ده بولردن غیر کتابلری ده وارد. الوغ بر جلدده باصلمش بر هرلیاتی هم منظورمز اولمشیدی. کلیات آثاری ایران و هندستانه تکرار باصلمشدر. گلستان - نثر و نظم اوله رق باصلمش بو اثرنی ۶۵۶ ده تالیف ایتمش و اوزندن صوگ عربی، فارسی و تورکی تیللرندده متعدد شرحلر یازلمشدر. شام عربلرندن بری بونی عرب لسانینه ترجمه ایدوب مصر القاهرده طبع ایتمشدر. تورکیچه هم متعدد ترجمه لری اولوب بعضیلری بوکونده طبع اولنمشدر. اهل لغت عالملرندن اولان احمد فارس گلستاندنگ عربچه ترجمه سی مناسبتی ایله دیبور: «بو اثرنی مطالعه ایتم، فقط بوندده یاگی بر شی یوق. فارسی خلقی بونی مقامات حریری اورننگه بورتورلر. هر نه بن بو اثرنی اوزینک شهرتینه مناسب بر صورتده تابمادم» (۱).

بستان - حکمت و ادب لری مشتمل اوله رق نظم ایله باصلمش بر اثردر. بونک عربی و فارسی شرحلری، تور-کیچه باصلمش ترجمه لری وار. اوشبو ایکی اثر، فرنگلر طرفندن کندی لسانلرینه دفعه لری ایله ترجمه ایدلمش و هر ترجمه سی دفعه لری ایله باصلمشدر. روسچه غه ترجمه ایدلوب نارالدقلرینی ده ایشتنک .

وفاتی - شیخ سعدی یوز یاشندن اوتوب ۶۹۱-۱۲۹۲ تاریخنده ۵ نچی شوال (سنتابر) ده وفات ایندی. قبری «شیراز» شهرنده معلوم اولوب آغاچ ایله احاطه ایدلمش، فارسی عبارت ایله اسمی و تاریخ وفاتی هم باصلمش ایسه ده تاریخ حقنده اولان سطرلری یوغالمش و احاطه سی ده بهرلور بر حال گه کلمشدر. بتون بایقلرینی قبر بنالرینه وقبر زیارتلری بولینه صرف ایتمکده اولان ایران خلقلری شیخ سعدی قبرینی التفاتسز قالدرومشلدر. بونک سببی ایسه اگرده روایتلرگه اشانوق جائز ایسه بونک «سنی» اولمی ایش الله تعالی مظهر عفو وغفران بیورسون! اوشبو کونلرده «تاشکنده» شهرنده «گلستان» باصلمیغی (۲) مناسبت ایله بر قدر اولسه ده بو یرده شیخ سعدی ترجمه سینی یازمقنی مناسب کوردک .

مشغول اولدی. عصرینک معتبر ذاتلری هر وقت زیارتینه وارلر، مجلسندن استفاده ایدرلر ایدی. اوزینک ضرر-رتنی یبارر قدردن آرتق زفلرینی اشچیلرگه و یروب طوردیغی مرویدر .

سعدی نك الوغ شهرتی غزلیاتده اولوب، غزلیاتنده صوفیه لرنگ رمزلری، عارفلرنگ حقیقتلری تضمین ایدلمشدر. کتابلری، دیوانلری، شعر و قصیده لری فصاحت و بلاغت طوغروسنده بلند مرتبه ده اولدیغینه دلیللردر .

سعدی اثرلرندده احتمال که، یاگی معنالر و مثاللری سبقت اینمامش حکمت و نکته لر اولنماز، لکن هیچ شبهه یوقدرکه سویلمش سوزلری ینگل و تکلفسز اولدیغی حالده فوق العاده تأثیرلیدر. غیر اختیاری اوله رق کوکوللرینی تسخیر و میللرینی جذب ایلر. سعدی شهرتینه و کتابلرینک عهوم رغبتینه مظهر اولمقینه احتمال که اصل سبب، اوشبودر. معنالر بر چوق محسنات ایله ممتاز اولمقلری کبی لفظلرده هم بر چوق محسنات اوله بیلور. بلکه هر بر لغتده اوزینه خاص بر قاچ محسنات لفظیه اولوب ترجمه وقتنده بونلرینی باشقه لغتلرگه کوچرمک ممکن اولماز. متنی و معری شعرلرندده اولان سلاستلر، حریری عبارتلرندده اولان طلاقتلردن کوبلری غیر قابل ترجمه ایدیکی اربابی فاشنده تسلیم ایدلمشدر. اوشبو قبیلدن فارسی و تورکی لسانلرینک اوزلرینه مخصوص سهولت واطافتلری اولوب، باشقه لغتلرگه ترجمه سی غیر قابل اولورغه ممکن. شونک ایچون سعدی اثرلرینک ترجمه لرینه قاراب ده اصل اثرلری حقنده حکم اینمک طوغری اولوب یتماز. سعدی نك کیم ایدیکی و سوزلرینک قیمتی نه قدر طوراچغنی بیلور ایچون مطلقا فارسچه بیلورگه تیوشلی .

سعدی اسمی روسیه ده، مسلمانلرغه نسبت ایله (ترکستان و قفقاز مسلمانلری مستثنی) روسلر آراسنده شهرتلیرک اولسه کرک . چونکه بزم لسانمزه سعدی اثر لرینک هیچ برینک ترجمه سی و شخصینه عائد تاریخی اولنمادیغی حالده بر قاچ اثرلرینک روسچه ترجمه سی باصلوب نارالدیغی و ترجمه عالی ترتیب ایدلندیکی حتی روس شاهلری خصوصا پوشکین اوز شعرلرندده «سعدی» اسمینی ذکر ایتدیکی مرویدر. بزم آرامزده سعدی اسمینی بیلور-چیلر ایسه بالکیز فارسچه آشنا ذاتلر ایله تورکیا ادیبلرینک اثرلری ایله اشتغال ایدوچیلردر. احتمال که بعض بر روسچه بیلوچیلر هم بونک احوالینه کسب اطلاع اینمش اولورلر .

(۱) کشف المغبا . ص ۲۸۶

(۲) «تقریض» بابنده بو اثر حقنده مختصر صورتده معلومات

ویرلهچکدر. شونده مراجعت اولنهدر.

ميرزا بيدل نك مختصراً ترجمه حالی .

معتبر «شورا» مجله سنڌ ۱۹۱۰ سنه ۲۴ نچي نو-
مروسنده «كرمينه» دن بهرام بيك دولتشايي امضاسيله
يازلمش ايكي سطر اقي سؤالني و اوڳا علاوه اداره طرفندن
يارلمش جوابني اوقوب پك متخير وحتي متأسف اولدم .
تخير و تأسفه سبب بهرام بيك افندي نك سؤالي توگل .
چونكه بر انساننك بيلمديكي بر شي ني اوگره نك ايجون
خصوصاً اكابر ملتن اولان بر ذاتنك ترجمه حالني بيلمك
ايجون باشقه لرينه مراجعت ايلمسي پك مستحسن بر حسن
تخري ديكم اولديغندن شايان حيرت و تأسف دگل، بلكه
سزاوار تقدير و تحسبن بر كيفيتدر . هكذا اداره طرفندن
ويريلن جوابنك ده برنچي شقي توگل . زيرا بر و ياخود
بر قاچ كشينك هر شيني بيلمسي امكان خارجنده اولديغي
كبي «ادراك العجز ادراك» مقتضاسنجه بيلمديكي بر شي
حقنده اولان عدم و قوفن بالاعتراقي باشقه لرينه حواله
ايلمسي فضائل اخلاقيه نك الك بيوكوزندن اولديغندن بوده
شايان تقدير و تجليل عاليجنابانه بر حركتدر .

شايان تخير و تأسف اولان شي ايسه جوابنك آخر-
نده كي ايكي سطر اقي: «فرنكلر و مستشرقلر ياردم ايتيديكي
حالده بيش اون سطر اولسون ترجمه حال يازمق قولمزدن
كله چكميدر ؟ ايشته مسئله بونده !» عباره سيدر . ايشته
شو عباره علماً دگل ده طلبه اسلاميه نك الك ناچيزلرندن
اولان بگنا پك آغير كلدي . آغير كله سده حيثيت شخصيه-
مه طوفونديغندن دگل بلكه شرف مليزه تماس و اونى
جرح ايندكندن طولاييدر .

هر آن و زمان ايجون رهبر انسانيت اولان حكيميات
اخلاقيه سيله الى الابد نامنى ابقايه موفق اولان حكيم شهيرمز
شيخ سعدى عليه الرحمة جنابلري :

تامرد سخن نكفته باشد عيب و هنرش نهفته باشد
هر بيشه كهان مبركه خالى است شايدكه پلنك خفته باشد
قول حكيمانه سيله احوالني بيلمه دن بر شخص حقنده
بيله سؤ ظنده بولنماي منع ايتيديكي حالده، قوجه ملت
اسلاميه به فارشي سؤ ظنده بولنمق اياك بيوك جرأت و
جسارته توفى ايدن كيفيتلر دنر ظن ايدر م .

بيدل عنوانيله تخلص ايدن شاعر مشكلپسنديك اصل
اسمى عبدالقادر اولوب قاموس الاعلام جلد ۲ صحيفه

۱۴۲۸ ده منر كور بيدل در . كنديسي ايران شعرا سندنر .
سلاله تيمور به دن اولوب ۹۷۷ ده تولد ۱۰۱۵ ده جلوس
ايدن ، شعر و ادبياته پك مراقلي اولوب «جهانگير نامه»
اسملى غايت گوزل بر شعر كتابي يازان (بو كتاب انگليز
چه به ده ترجمه اولنمشدر) جهانگير شاهنك زمانده بتشمش،
هندستانه كيدر ك پادشاه مشار اليهك تعظيم و التفاتنه مظهر
اولمشدر . «نكات بيدل»، «رتعات بيدل» و «چار عنصر»
ناملريله اوچ كتاب يازمشدر . كتابلرينك هر برى، خصوص-
صيله «نكات بيدل» مشكل و مغلقليله مشهوردر .

شول درجه ده كه فارسى ي پك گوزل بيلان ادباي
ايرانيه و بخاريه آراسنده نكات بيدلني حقيه آڳلايه بيلن
ذوات بر النك بر مقلريله ساناله چق قدر نادردر .

كندوسنه فارشي: آڳلاشلمين شيلري نيچون يازيبور
سن ؟ سؤالني ايراد ايدن بر ذاته : «سن نيچون ياز-
يلن شيلري آڳلامبورسن ؟» جواب مسكتنى ويرديكي
مرويدر . پك عالى بر اسلوب ايله يازمايى سور و : «يازيان
شيلر پك قولاي و آسان طرزده يازيليرسه متبدل اولور
اواسط ايله اعالي بيننده فرق فالماز» دير مش .

بو تخرير مسئله سى زمانزه قدر صورت متفقه ده حلنه
موفقيت حاصل اولمايان مسئله لر جمله سندن اولوب فرانسزلر
تخرير ك ساده اولماسنى ترجيح ايتديكلري حالده آلمانلر
بالعكس مشكل و مغلقل اولماسنى ترجيح ايتديورلر . تخرير
دن مقصود افاده اولديغندن فائده يي تعميم ايجون برنچي
اصول البته مرجح اولسه كرك .

نكات بيدلنك مطلعي شو بيندر .

باوج كبر يا كز پهلو عجزست ره آنجا

سر موي كرينجا خم شوي بشكن كلاه آنجا

بو بيننى سعدينك يوقاريده گي بيننه قياس ايدرسه ك
آرالرنده گي فرق بر دنبره كوزه چار پار . سعدينك بيتلري
سهل الفهم اولديغي حاله بونككيلر آڳلاشلمايه چق درجه ده
مشكلدر . بيدلنك يازديغي شيلرينك همان كافه سى حكيميات
و تصوفه عائددر . اونچي عصر بدايتنده وفات ايدر ك
«دهلي» ده دفن اولنمشدر . رحمة الله عليه . ايلريده - انشا الله-
ترجمه حالني مفصل يازه چاغى وعد ايدر ك شمديك بو
قدرله اكتفا و بو فاره لاديفم سطرلري مقدمه سيله بر ابر
معتبر مجله كزه درج ايلمكلى رجا ايدر م .

عالم جان الاديسى . «استانبول» .



خیوه حکمداری اسفندیار خان حضرتلرینک تخته جلوسلری مناسبتیله
نشر ایتدیکلری فرمان عالی صورتی.

ابوالمظفر والمنصور ابو الفتح سید اسفندیار بهادر خان سوزومیز

الحمد لله رب العالمین حضرت قادر ذوالجلال اوز لطف مرحمتی بیرله اجداد عظامی میزنینک وارثی
تخت سلطانتی بی بیزغه روزی آیلانتوردی بیز هم حضرت رب العزت نینک اولوغ مهر بانلیغی نینک شکرانه
سی اوچون تمامی رعیهلریمز نینک اصلاح و خیریتی و شریعت نبوی نینک رواج و بر کمال اولماقینی
صدق دلیمیز بیرله خواهش قیلیب حکومتیمز نینک دایمی عادلانه ایش کورماک و مملکتی میزدا اولدین
جاری بولوب تورغان رعیهلریمزغه نقصانلی بعضی قدیمی قاعدهلارنی بر طرف قیلماق و رعیهلریمز
دایمی آسایشته بولوب تجارت و زراعت ایشلاری نینک رواج بولا تورغان بعضی ترتیبلارنی تازه
دین اصلاح قیلماق هر وقت مطلب شاهانه میزدور شول سببلی دولتخانه عالی میزده مملکت ایشلاریغه دخللی
بولوب تورغان اول شریعت شعار علمالار و ثانیاً خیریت اندیش وزرا و امرالاریمزغا فرمان عالی
قیلورمیز کیم بیز نینک من بعد بیان قیلا تورغان مدعالاریمزنی بارچه نکیز اتفاق بیله اورونغا کیلتوروب
نورماق غا سعی بلیغ کورکوزوب ثابت قدم بولوب نورسانکیزلار اولا یورتیمزدا بردار بولوب تورغان
رعیهلریمزده هر بل اون ایکی کون پادشاهلیغ ایشلاریده خدمت قیلیب وهر آدم ایکی یاریم تنکه دین
فل بریب بیکار خدمت لاری تمام بولور ایردی مذکور بیکار ایشلارینی رعیهلریمزغه زیاده مشکل
کوروب موندین بویان هر بل پادشاهلیق غا اینا تورغان اون ایکی کون بیکار خدمت لاری بیله هر آدم دین
آلینا تورغان ایکی یاریم تنکه فلنی رعیهلریمزغه مرحمت شاهانه میز بیله احسان قیلیب مذکور آغیر
مؤنت دین رعیهلریمزنی ترخان قیلدوق تا که فقرالاریمزداغی بارچه تشاویش دنیوی دین فارغ البال و
آسوده احوال بولوب کیچه و کوندوز صلواة خمسہ اداسیدن سونکرا تیج کونکل و درست اعتقاد بیرله
دولت خدا داد نوی بنیادیمز ازدیادی دعاسیغه اشتغال کورکوزسون لار اما اولقی قاعدهلارغا موافق
پادشاهلیق ملک لاریمزغه سو آلب باریماق و سوسیز پادشاهلیق برلارنی تازه دین آباد قیلماق اوچون باق
چیقارماقنی خواهش قیلیب رعیهلریمز دین مذکور ضروری ایش لارغا کوماک طلب قیلماق هر بل بولا

تورغان ایشلارغه لازملى قازوچى لارنى كرىكلاشتوروب آليپ پادشاهلىق ملكلارده ايش بويوروب ايشلاكان هر كونى نينك كونلوك حقى اوچون هر آدم غا ايكى تنكه حسابى بيله خزينه ميزدين فل بيريلىسه كراك و پادشاهلىق ايشلاردىن غير سپاهى لارمىز نينك ملكلاريدا باقى قازماق و عمارت سالماق آنلارغا اوغشاش اوز پايدە لارنى ايتماق خصوصده رعيه لارمىزنى ايشلانماق بولوب هيچ بر كوماق طلب قيلماسون لار و هم حكومتى ميزداغى بارچه محكمه لارغه فقرالارمىز كېلىپ هر طرفه عرض و مدعالارنى آيتىپ آلارننك عرض و دادلارى بزى نينك دربار عاليمىزده و حكومت ايشلارمىزده دخلى بولغان همه وزرا و سپاهى لارمىز نينك حضورلارمىزده احكام شرع و نظام و قاعدهغا موافق دعوى لارى تمام بولغان دىن كىن مذكور عرض كويلاردىن سپاهى لارمىز ايتكان خدمت لارى برابرده هيچ بر حق طاب قيلماسون لار نيچونكىم درگاه عاليمىزداغى ملازم بولغان همه عملدارلارمىزنى هر وقت انعام خسروانه مىز بىرله سرافراز قىلىپ تورماق مىز مقرر دور و ينه يردار بولغان رعيه لارننك بىر سالغوت لارى قديم قاعدهده آلىنىپ تورغان سببلى يردار آدم لارغا كوب جبر بولوب تورغانى همهغه معلوم دور مذكور ايشنى تازه دىن ترتيب قىلىپ همه بىر لارغا طناب اوروب هر كىم نينك بىر يغه قاراب سالغوت مؤنتىنى همه يردار آدم لارغا برابر قىلىپ عادللىغ بىرله آلماق و زكوات و بازار مؤنت لارىنى تازه دىن تحقيق قىلماق و يول و كوپرولكلارنى تعمير قىلماق و اوقاف ايشلارنى تفتيش قىلماق و مونلارغه مانند مملكتىمىزداغى بعضى ضرورى ايشلارنى اصلاح قىلماق مىزنى انشاء الله تعالى تيز وقتده جارى ايتماق مقصد شاهانه مىز دور ايمى اوشبو فرمان عاليمىزده بيان تاپقان همه مدعالارمىز كىم بورت نينك خيريت و اصلاحى اوچون ايردى آنكا مطلع و آگاه بولغاچ مشار اليهم لار شايسته تردد لارنى اجرا قىلماقنى اوزلارمىز لازم بل واجب بىلىپ خلاف قىلماق دىن اجتناب قىلسون لار بعد بارچه رعيه لارمىزغه عدالتىمىز شعشعەسىنى ظاهر قىلماق اوچون مرحمت شاهانه مىزنى تحرير قىلغان اوشبو منشور همايونمىزداغى عاليجنابانه آرزولارمىزنى اورونغا كىلتورماق خصوصدا باش بولوب تورماقنى خيرخواه جان سپارمىز سيداسلام خواجهغه مرحمت على قىلىپ بويوردوق باقى رىمىز تعالى حضرت لارى جمله نينك مساعى سىنى توفىقات سبحانیه سىغه مقرون قىلسون دىب تاريخ مینك اوج بوز يكرمه سكر لانجى ۱۳۲۸ هجرىه اون لانجى ماه شريفى رمضان المبارك دا جلوسىمىز نينك اولغى يلى خبوق دار السلطنه سى دا منشور همايون على تحرير ايتولدى .



بولنده وصيتلر ايدوب خيراتلر قياوب طورلر ، بونلردن عبرت آلگز!

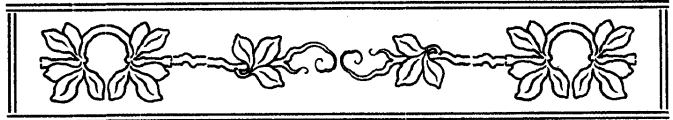
سزله زنجيلر ايله فانداس يعني حام اولادي اولماديغنز بلکه آوروپالولر ايله بر آنا و بر آنادن دنيغه كلديگنز حالده نيچون زنجيلر روشنده علم و معرفت گه دشمن اولدگنز؟ سزله معرفتدن بيزدروچيلر، حقيقت حالده دشمانلرگزدن. بو دشمانلرگز سزنگ نادانلرگزدن فائده لنوب طورمقده لردن. شونگ ايچون بالالرگزني تريبه قيلگنز، تعليم ويرگز! فقط بالگز اير بالانيغنه اوفوتوق و تريبه ايتمك ياكلش اشدر. بلکه آنلر ايله برلكده فزله ده اوفوتوق لازم كلور. زيرا اوقومش و تعليم آلمش اوغول، اوزي كبي اوقومش فز ايستر. بويله فزني ايزاب ناهياز اولسه الوغ بلاغه گرفتار اولور، بو وقت پشيمان اولوق فائده ويرماز.

هيچ كيم ايچون، اوقومق حرام دگلدر. شريعت ايسه ضروري و مفسد شيلرني حرام ايتمش. حرام شولدر كه عقلني بوزار سلامتلكني بيارر. علم و معرفت بالعكس عقلغه نور و بدن گه سلامتلك ويرر. كوكلنده آرخنه فكري وار آدم، علم و معرفتنك حرام اولمقني معقول كورماز. علمني آنچق اوز منفعتلري ايچون طريشوچيلر حرام كورلر. معرفت و علم هر وقت نادانلر طرفندن تقبيح قيلنور. علم و حسن خلق اهللري، معرفت كسب ايتمك طوغر وسنده نه قدر سوزلر ايشدر اولسه لرده صبر ايدر گه تيوشلي.

رسول اكرم افندمز حضرتارينه «ساحر» ديديلر، «مجنون» ديديلر، «كاذب» ديديلر و عيال محترمه سي حقنده نلر سويلماديلر؟ بونلرنگ بتونس هباء منثور اولدي كندني. حضرت حسن، امت منفعتني ايچون صلح ايتديكنه كندينه خطاب ايدرک: «اي مؤمنلرنگ يوزيني فاره ايدوچي كشي!» «دېماديلرمي؟ عصرينك فريدي اولان ابن سينا حضرتلرينه نه كبي افترالر قيلماديلر؟ بويله واقعلر ايل تاريخ صحيفه لري طولوغدر.

ايسكي يونانلر، مکتبلرده علم و فن اوفوتوق يرينه شا گردلريني آچلق و هسقتلرگه عادت ايتدرلر و عمرلريني زيميناستق ايله كچرلر ايدى. اوشبو عادت بزلرگه كيملر واسطه سيل سربايت ايتمشدر؟ يونان شا گردلري اوشبو كبي تريبه سببندن اوغريلق، كشي اولدرمك، بول باصق كبي بوزوق عادتلرگه اوگره نديلر.

اي ترفي پرور معارف خادملري! نه قدر زبون و سفيل اولسه لرده معارف دشمنلريني حقير صانه گز!



علمای حقیقی و عرفاغه توصیه .

اوشبو سوز باشي ايله زفانقازيه اداره روحانيه سنده شيخ الاسلام محمد پيشماز زاده حضرتارينك بر نصيحتني فاقاز غزته لرنده باملوب تارالدي. فائده سي عام اوله چغندن بعض يرلريني بز بونده نقل ايدمز.

سبب نه دركه صفات حميده بز مسلمانلر آراسنده كميابدر. باشقه ملتلر امانتلي، وفالي اولدقلري حالده بزم آرامزده امانت، وفا و صداقتدن اثر بوقدر. آنلرده تحمل، صبر، صلّه رحم، ضعيف و فقيرلرگه رحمت حددن زياده اولوب هر كون ياكلي بردار العاجزين و دارالضعفا، دارالايتم كبي عمومي منفعتلي اداره لر تاسيس ايدوب طورلر. بوندن بر نچه كون مقدم بر ارمني خاتوني اوز ملتنيك ضعيفلري فائده سينه بر ياروم ميليون وقف ايتديكني غزته لرده اوفودق. بزم بايلرمز ايسه شريعتدن چينده يورلر، وصيتلري ده معناسز و نظامسز اولور، شونگ سببندن فقيرلرمز اوراملرده، ايشكدن ايشكارگه آچ و سفيل حالده يورلر.

وطندشارمز مسالمت و صلاح حقنده تلاش ايتديكلري حالده بزلر هر تورلي افساد و فتنه هم اختلاف صالحه ده و كيسه لرمزني طولدر مق قصدي ايله خلقني نادان طومقده مز. كورشيلرمز حسن خلق و حلم، صبر و تحمل ايله اولدقلرنگ بزلر هر تورلي فتنالارني فيله مقده مز.

كله چك كونلرني كچن كونلرگه قياس ايتمه گز، بلکه عاقبتنگرگه، سعادت و ترفيگنرگه كوز سالگز، اگرده بويله ايتماز ايسه گز فوجاقلرگزده اولان بالالرگز، دين و ديانتلريني معو قيلوب هلاكت و فلاكت كه دوچار اولورلر وسزني ده دشمن ياكه حيوان حكمنده كورلر.

حسب و نسبلرگزني كوزله گز، فانداس و كورشيلرگزدن آرتده فالمازغه طريشگز، بوقسه نفرت و عارلكلرگه لايق اولورسز. سزله تورك بالالريسگز. تورك، ايرانلور و عموما آوروپالولر حضرت نوح (عليه السلام) نك يافت اسملي اوغلينگ بالالريدر. كورگز، آوروپالو فانداسلرگز نه قدر تمدن، انسانلق، انصاف و حسن معامله، رحمت و مواسات كسب ايتمشلردر. بونلر هر كون ملي منفعتلر

اوزب صولی طورغان هوادن، آشاغان آشلرمزدن ازلی ایدیلر. آورلرنڭ یانینه حتی آنلر طوره طورغان بیرلرینه، باشیمه بلا المیم دییوب، باررغه قورقه لر ایدی.

مونه بو کولکی اشلر، فوخ خالیرا و بیر بیونین (میکروبین - قورئینی) نابه اچده بتدیلر. یوغونڭ باش سببی بولغان نر سه شول و بیر بیون ایکانینه چنلاب اشانو، بیرینه کیترو اسان بولغان بر نیچه تورلی اشلر اشلونی تکلیفی ایتدی ده خالیرادن قورقورغه اورن بتدی. خالیرا و بیر بیونی قزوغه و قور بلقغه توزه آلهاوندن، اگر آشی و اچه طور-غان نرسلر کیرکلی درجه ده فاینارلاتغان بولسه لر خالیرا-نڭ یوغونیه هیچ اورن قالمیدر.

کوبدن توکل گنه هوللانديه، ایتالیه و گبرمانیه خلقینڭ خالیراغه قارشى حرکتلری بو بلادن قورتلو بیک اسان ایکانینه دلیل بولا آلدن. حتی روسیه بو خالیراغه قارشى حرکتلر ایچون نیقدر اوکایسز و حفظ صحت چه بیک توبان درجه ده بولسه ده خالیراغه قارشى بر نیچه قزو طوتولغان اشلر سببلی آنده ده بو بلادن قورتولو اسانلاشدی. مثلا مسقوده مسقوا صونندن شهر ایچون صو آلا طورغان بیرنڭ شهر نڭ صولری آغوب توشه طورغان بیرلردن بر نیقدر یوغار یراق یاصالوی خالیرانڭ طارالوینه بیک قوتلی قارشبلقی بولدی. پتر بورغده اچه طورغان صونڭ صونڭ درجه ده ناچار و بلچراق بولغانلغندن آکلی خلق صونی فایناتوب اچوب خالیرانڭ ازین کيسدیلر.

ایندی حاضر میقروبلرنڭ طورمشارندن بحث اینه طورغان فنڭ ترقینڭ بیمشی اولرق؛ خالیرا، چوما، دیفتریت و باشقه بونلرغه اوخشاشلی آورلردن قورقورغه اورن قالمادی.

طب فنینڭ بو موفقیتلری قارشیسندن، آش سکر و نڭ بوزولغندن حاصل بولغان بیک کوب آورلر بارکه، آنلر قارشندن طب نیقدر طرشلق نیقدر خدمت قویسه ده اول آورلر نڭ حقیقتلری بز نڭ قارشیمزده بیلگیسز قالالر. مثلا طبیبلر نڭ بیک کوبیسی اویلیرلر و بعض لری اشانلرکه، (diabet) نڭ سببی آش فزانى آستنه (آرتنه) غی بیزنڭ بوزلوی بولادر دییوب.

کوبدن توکل گنه دنیانڭ مشهور پرافیسورلردن فون نوردن، بو آورونڭ نظریه سین بیک اوستا روشه توزودی. بو نظریه بوینچه فاند شیکر نڭ آرتق مقدارده فانتاشووی نڭ سببی باور (печень) نڭ شیکر یاصاب فانغه فانتشدر و

معلومکزدرکه دنیاغه مالک اولوق فکری ایله حرکت ایدن غیرتلی بر بهادرنی بر قارتق کیر پیچ کیساگی ایله اولدردی ظاهرده انسان و باطلنده حیوان اولان معارف دشمنلری پک کوب ضررلر قیلورغه کوچاری بتار. بو حال کوب دفعه لر تجربه ایدلمشدر.

بالالرنی اوقوتوق طوغر وسنده یاردمده اولمقلری حقنده ملت آنالری اولان خاتونلردن امیدمز الوغدر. محترمه فاطمه (رضی الله عنها) حضرتلرینه «خیرالنساء» لق لقبی عالمه اولدیغی جهتدن ویرلمشیدی. بوندن ایسه محترمه خانملر عبرت آلورغه تیوشلی. زافاقاز اداره روحانیه سنه صدر و شیخ الاسلام هم آخوند محمد پیشنماز زاده.



سوتده گی میقروبلر و آنلرنڭ صاولقغه فائده سی.

(میچنیکوف مقاله سی).

I

طب فنینڭ آفتقی اونوز بل ایچنده ایس کینکچ درجه آلفه کیتکانلگی معلوم بولسه ده، بز نڭ قارشیمزده همان ایسکیچه اوق بیلگیسز همان ایسکیچه اوق فارانقی مسئله لر بیک کوب.

کوب آورلرنڭ یوغوشلی بولولرینه سبب بولغان نر-سهرلرنی بلو، طینی کوب درجه لر آلفه بیاردی. بتون خلقنڭ خالیرادن، بولانڭ سببین بلمگانلکلردن گنه قوتاری اوچولری کون کبک خاطرمده. مین ۱۸۶۰ نهی یلنی «نیاپول» (ناپولی) ده خالیرا آرووی کوچلی روشده تارالغان وقتنده بارغان ایدم. خلق کوب، کوب اوله لر ایدی. کیشیلر موندن بر نیچه ساعتلرگنه سلامت یورگان تانوشلرینڭ بر نیچه ساعتدن صونڭ آوروب اولسگانلرین کورهلر لکن مونڭ سببین، بو بلادن قورتلو روشین هیچ کم بله آلی ایدی. شوپنهوئر ۱۸۳۰ نهی یلنی «بیرلین» ده خالیر بار وقتده طوغری کیلگاک تیزرک «فرانقفورت» شهرینه فاجو یاغین فاراغان کبک مین ده خالیرادن قورتلو بولنده «نیاپول» نی تاشلاب کیتودن اسان هم قورقنچسز یول تابا آلهامدم. خالیرانڭ سببینی بلمگانلکلدن آنی همه بیردن ازلی ایدیلر:

طورغان نرسەلەر اېچون ضر ورفى بىزگە بىك يىخسى معلومدر .
بىزنىڭ اېچون بىلگوسىز و بىلوى بىك اهمىتى بولغان
باغى بو مىقروبلرنىڭ اعضالارنىڭ صاو حالتىگى اشلر بىر .
بوغار بىدە بو بابىدە بىر نېچە فېكر بىيان ايتلىدى . اىڭ صوڭغى
وقتلىرىدە غنە بو حقدە آچق معلوماتلار آلغالادى .

(آخرى بار) مترجم : ع . م .

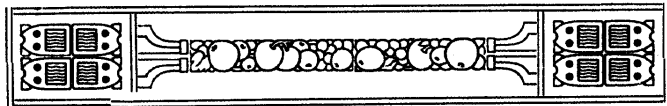
اشىن مقدارىدىن طش قىلودىن ، آش قازانى آرتىدەغى بىزنىڭ
مانع بولا آلماويدىر . باور اوزىنىڭ اشىن نېكشروب ،
كېرەك مقدارىدە گنە اشلاتوچى اعضانىڭ ضعيف لىگىدىن فائىدە
لەنوب شېكىرنى فانغە ، كىركىدىن آرتق تارقاتىدە شېكىرنىڭ
اعضالار اېچون كېرەكدىن آرتق قىسمى سىدىك (بول) بىرلن
ايرىلۇپ كېلۇپ چىقارغە مېجور بولادىر . تىنگە كىرگەن
شېكىرنىڭ فائىدەسىز ئەرم بولۇدىن اعضالارغە عوموما كۆچىرىلگەن
كېلەدە تورلى آورولرىنى قىلۇغە بول آچىلادىر .

پىرافىسور نوردەن نظرىيەسىنىڭ بوقىدىن فنى تىجرىبە
لر بىرلن نىقايتقان بولسە دە ، بو مىسئىلەنىڭ اىڭ كېرەكلى
قىسمى ، نى اېچون بو وقتدە آش قازانى آرتىدەغى بىز
ضعيف لىنە و اعضالارنى صافلارغە اقتدارى بىتە دېگان سؤال
ھەمان جوابسىز قالادىر . (подагра) آوروۋىنىڭ فنى نظرىيە-
سىدە شول درجەدىن اشمىغان ؛ بو آورودە اعضالارغە سىدىك
كىسلوتاسى (мочевая кисл.) كۆب بولادىر . عادتە بو
آورونىڭ سىببى بىزنىڭ باورنىڭ طوغرى و كېرەك روشك اشلى
آلمىغانلىقىدىن و شوڭكار كورە اعضادەغى سىدىك كىسلاتاسىن
ھەمەسىن آلۇپ بىتەرە آلمىغانلىقىدىن دىيۇپ ايتىلەر .

بو و بوڭكا اوخشاشلى آورولارنىڭ سىببىلىرى حقدە
اويلانغاندە بولۇشقا ، آش سىگرو بىرلن شىغلەنگەن
اعضالارغە آورولارنىڭ سىببىلىرى آش يوللىدەغى تورلى
تورلى ضرورى مىقروبلارنىڭ بولۇى خاطرگە كېلەدەر . مىثلا
(диабет) نىڭ سىببى آش يوللىدەغى بعض مىقروبلارنىڭ كۆ-
بە بۆب كېتىبۇپ آش قازانى آرتىدەغى بىزگە بارۇپ
اورناشۇپ آنىڭ قىلە طورغان اشىنە مانع بولۇلۇرى دىيۇرگە
مىمكىن ، (подагра) نىڭ سىببىدە نىندىلى بولسە باشقىە تورلى
مىقروبلر ياكە آلارنىڭ آغۇلرى باوردە اورناشۇلۇرى كېك
فكىرنى ياصاب اويۇشۇرۇپ سويلەو بىك اسان بولسەدە
بو فكىرنى اثبات بىك چىتىندر .

بو مىسئىلەلرنى و بولۇدىن باشقىە آش سىگرو اعضالارغە
غى آورولارنىڭ سىببىلر بىن حل و صالوق اېچون اىڭ فائىدەلى
روشەدە آشاۋنى بىيان نى چىتىنلەشۇرگان بىنەدىن بىر نرسە
باركە ، اولدە بىزنىڭ اچا گىلر بىزدە طوغاچدىن بىر كوندن
صوڭ اوق بىك كۆب مىقروبلارنىڭ بولۇيدىر . بولاي بولغاچ
بو مىقروبلارنىڭ اعضالار اېچون ضرورىلى آكلانادىر .

بىزگە شولاي اوق كىشى اولىگەنى صوڭىدە بو مىقروبلر
اچا گىدىن گل آفرىن آفرىن طشقە چىغۇپ بىتون اعضالارنىڭ
چىرۇپ عادى كىمىيا جىسىملىرىنە اېلىنۇى و بو اشنىڭ اوسسە



آداشقان لىختلارمىز .

(۳) آرابا - بو سوز چىقى توركىچە سوز بولۇپ ،
اوزمىزدىن بوتونلەى چىغۇپ كىتىدىكى يوق ايسەدە يات
نللىرىدە آداشۇپ جورمىكەدەر . عربچەدە عربە ، فارسچەدە
آرابە ، روسچەدە арба صورتىدە قوللانۇر . عثمانلى توركىلر
عربلرگە تىقلىد ايتۇپ - عربە - صورتىدە يازسەلردە
ش . سامى بىك قاموس توركىدە آرابە مادەسىندە : « عربە »
صورتىدە تىجرىبى غلط فاحشدر ، دىيە تىنبە ايتىشىدەر .
آر بابانىڭ قاي چاقىدە ، وكم قوللىدە ايجاد ايتىدىكى حقدە
تورلى سوزلر باردر . آرابانى اىڭ باشدە اويلاپ ياساۋچى
« قالدارى » دىيۇرلر .

دىيادە علم ، فن ھەم صناعت كىبى ، كىشىلر قوللىدە
مىنداول بولغان ، نرسەلر ھەر عىردە اوزگەرتلۇپ وياڭر-
نلۇپ تورمىقەدەر . شولارنى ياكىرتوچىلرغە عربچەدە مصلح
و مىجدد دىيۇرلر . توركى تىلدە ايسە « پىر » ويا « آتا » دىيۇ-
لور . بورن زمانلردە بىزم توركى بابالارمىزدەدە اوز
زمانلرىنە كورە مصلح و مىجددلر بولۇپ اوتىشىدەر . چىقى
باغۇچىلارنىڭ پىرى « قامبار آتا » ؛ صىير باغۇچىلارنىڭ -
« زەڭگى آتا » ؛ قوئى باغۇچىلارنىڭ پىرى « چوپان آتا »
بولۇپ اوتىشىدەر . شىبھە يوق شو بابالارمىز چىقى ، صىير
وقوئى آسراو (скотоводство) اشىندە كىم چىلرلرنى نوزە-
تۇپ ، يوق نرسەلرنى آرتىدىغان بولۇرلر . كىچەگى كونىگە
قىدر باشقىردلردە و بوكوندە قازاقلردە مەروف بولغان « مال
آسراو » اشلىرى شايبان ائقاندر . بىز مال آسراو اشىندە اىڭ
سوڭغى تىجرىبەلرگە بىنا ايتلۇپ يازغان روسچە كىتابلرنى
مطالە ايتۇپ ، شونىدە كورسەتلىگەن قاعدە و تىجرىبەلرنى
قازاننىڭ قاعدە و تىجرىبەلرى ابلە سالىشىدۇرۇپ قارادىغىمىزدە

فازانقى نور مشقه مطابق تابلدى. شو حالده بورنده مونك اوچون البته اصول و قواعد وضع ايتوچيلر و تجربيه قلوب كورسه توچيلر بولوچيلغى بلنه در. شونك كى، بالتاچيلرنك هم پرى بولمىشدر. قالدارى - بالتاچيلرنك پرى ديورلر. هر نه قدر بالتاچيلرنك پرى حضرت نوح عليه السلام بولسه ده، اوندىن سوكد ده شو صناعت اوزلمه گن بولسه كيرهك. شو حالده قالدارى بالتاچيلق صناعتنده برر نرسه سن نوزه تكمه و ياكرتقان غنه بولور.

فازانك خرافاتنجه: دنيا ده آر با بولماغان ايمش. توركى اولوسلر چكغزنى خان كوته رمك بولغان سوكد، اوتروتوب كيلترو اوچون، قالدارى اوزى اويلا ب شو كورديكمز آربانى ياساغان ايمش.

آتامز حضرت يافث دن باشلا ب چكغز خان ظهورينه چه بن شونجه عصرلر اچنده قوجا توركى اولوسلر ايسكى دنيا نك هر قولتغنده ايه بولوب يوردكلرنده كيرهك - يارا - فلرن آرتوب تارتوب يورواوچون، البته، برر نرسه لرى بولغاندر. بر تورلى آربالريده بولغان بولور. لکن قالدارى، خان اوچون ياكى فورماده بر تورلى آر با ياساغان بولورده شو مناسبت ايله آربانك ايجادى اوگه نسبت ايتلور.

هر حالده آر با سوزى ايسكى توركى سوزدر. مونك اصل ماده سى يالغز «آر» بولوب «با» سى قوشمتادر. «آرچاق»، «آرقان» سوزلرى هم «آر» ماده سندن ياسا لغان سوزلردر.

عثمانلى ادبياتنده آر با سوزى بعضا «آر ابا» و «آر ايه» صورتنده يازلور. محاوره لرنده ده شولاي بولسه - البته ايكه ويده بوزلغان بولوب، بزمكى اصلنجه سافلانغان بولادر. زمانمزه آربانك، يكرميدن آرتق، تورليسى باردر. كوبي نك آتى روسچه در. تلمزدن بوگدى (اجنبى) سوزلرنى آرچوب، نازارنا تورغان بولسه ق هر تورليسيه مناسبنجه اوزمز آت قوباليمز.

۴) آربوز - بوستان جيمش لرندىن، قابغى تورلى ارككده، ايتى قزل بولغان بر جيمشدر. ايتن آوزغه سالغان سوكد آروب كيتوى فار هم بوزغه اوقشادىغى مناسبت ايله، ياخود طبيعتى همان صووق بولوب فار هم بوزغه اوقشاپ تورديغى مناسبت ايله «فار بوز» ديولمىشدر. عثمانلى توركيلىرى نوگوب قاتقان صوغه - بوز - ديدكلرى حالده بو جيمشكه - فار بوز - ديه - پ اورنينه پ يازلورى

الته غلط فاحش بولور.

تلمزده كوب سوزلرده «قا» ناوشى «آ» غه آلشوب بورمكده در. بو سوزنك اوزمزه وقتده مى ياخود روسلرغه كركهن سوكد مى - آربوز - بولوب اورلوى معلوم ايمه - سدر. شونك اوچون بز موى - آ - ايله يازلا تورغان سوزلر قاتارنده يازدق.

روس تلينگ بايلغينه مفتون بولغان بعضى حضرتلر - مزنك تومشوغيه رغما آربوز سوزى روسلرنك «ادبى» تللرينه كروب، اوزيده تكلفلى اوسته لرينه منوب اوترو - مشدر. بارسون «براقاوز - يافرون» دن تاغى برر نرسه تابوب مويده روسلرنقى ياساسون. اما بز بو اورنده اوزمزنكيلىر قاتارنده يازا تورابقى.

۵) آرتيل. بوسوز آرت - ايلدن فورالغان سوزدر. ايل نك تلمزده يكرميدن آرتق معناسى باردر. «آرت» ماده سى شونداى اصلدر كه، موندن - آرتق، آرتق، آرتلق - سوزلرى ياسالادر. آرت ماده سى اوزى زياده معناسنده بولوب، شوگه ايلنك فرقه معناسنده بولغانى توتاشوب - آرتيل - بار بولادر. برگه قوشلغان برنيچه كشى معناسنده در.

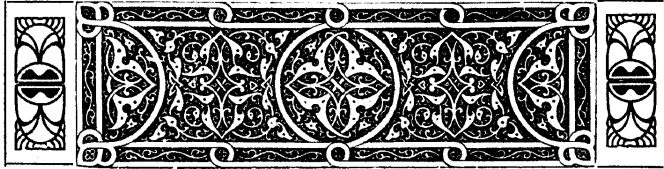
بو سوز توركى تلىن آداشوب، روسلرغه كرمش ويالغز ميشه لرده قوللانلادر. روسلرنك ادبى تللرنده артель صورتنده يازلوب، موندن артельный هم артельщик سوزلرى چغارلمشدر.

بو سوزنك ميشه لرده قوللانمقده بولوبنه قاراب غنه توركچه در ديوگه ممكن بولماسه ده، روس تلچيلريده جوماردلق قلوب موى اجنبى لغتلر آراسينه يازوب، ناتارچه در ديه اشاره له مشلردر.

تلمزده مال - توارغه مخصوص و فرت اورنده ايشلى سوزى باردر. فلان باينك قوي ايشلى ديولور. ايندى كثرت كشيده بولغانه آرتيل سوزى قوللانلسون. قومپانيه، بر مقدار اشخاص، مفرزه، جماعت، فوج، شركت، زمرة سوزلرى آرتيل سوزى ايله ترجمه ايتلمه ليدر.

۶) آرشن. قولمزنك توبه ن باشنده بولغان، هر نرسه نى توتارغه ياراغان، بيش تاراو، اوچ بوونلى سويه - كلرمزنك يالغز يالغز تورغانده غى آتى - بارماق بولادر. باش بارماق، اورتا بارماق. بارينك برگه قوشلغان مجموعى - ساواساق بولادر. ايكى قولده اون ساواساق بار. بيشه وى نك قاتار تزلوب توروى اعتبارى ايله - سالا بولادر.

سوت ايمشكەن ھەممىدىن، فان اُنيسمىدىن - تلم ،
جان بىرۈپ كۈنھەم حريم وصلدىن تەربىيە .
مەدەيلىرى دىنە گر جىتمە سە سوزم دىل
تۈكگەنم كوز ياشلارم - جىتسۇن آلر تادىيەنە .
(شورا - جلد ۱ ، بىت ۳ .)
حسن على .



دىنيانك اڭ بىوك آدمى .

معتبر «المنار» مجلەسىدىن مەقتىس .

دىنيانك اڭ بىوك آدمى كىم ايدىكى نەيىن ايتەك
ھەقىقەتە فەكرلەردە اختلاف وار . آوروپادە مشهور غەزەتلەردىن
بعضىلار بو طوغرىدە اوزلارنىڭ اوفوچىلارنىڭ فەكرلەرنى
صۈرەشتىدى . طەبىئى ، سۈالى جوابسىز قالمادى ، جوابلار
يازدىلار . اوشبو جوابلارنىڭ ايجىندە «دىنيانك اڭ بىوك آدمى
اسلام شەرىئەتنىڭ رسولى اولان مھمەد (علية السلام) در .
دە يازلمش جوابلار ھەم اولدى .

غەربىيەتلەر طرفىدىن «بىروت» شەھرىدە چىقارلمقە
اولان «الوطن» جەرىدەسى اوشبو صوڭ وقتلەردە «دىنيانك
اڭ بىوك آدمى كىم ؟ سورىيانك اڭ بىوك آدمى كىم ؟
بىوكلارنىڭ دىلەل نە شى ؟ » دە مەروف عالەملىرىدىن جواب
صۈرەش وڭ ابلەك ائەش جوابىدە بودر :

فەكر مە كۈرە دىنيانك اڭ بىوك آدمى اون يىل ايجىندە
دىن و فلسفە ، اجتماعى شەرىئەت و قانون مەنىە و ضەع ابدوب
مەھار بە نظامنى اصلاح ايدوچى ، بىوك بىر اامت و اوزون
عەملىرى ياشامكەن اولان بىر دولت تاسىس ايدوچى - «امى»
در . بو ذات : مھمەد بن عبدالمطلب القرىشى
العربى اولان اھل اسلامنىڭ بېغەبەرلەردىر . بو دەوامە اولان
دىللىرىم اوشبۇنلاردر :

(۱) اوزى تاسىس ايتەش ملت و دولت ايجون حا -
جەتلەرنىڭ يوللىرىنى و شەرىئەتنىڭ مەنگۈ قالاچق سەبەبلىرىنى تمام
ھاضرلدى . قرآن و ھەدىيەتلىرى سلامت و مەھفوظ اولدىقى
ايجون بو «دىن» نىڭ يوغالمق ، بوزولمق اھتمالى يوق .
ھەر يادە بىر وقتە نەدە قىلۇپ «مكە» شەھرىنى تەيىن

انق كۈرنۈپ تورغان نەرسەنى تەشەببە اوجون «قولنىڭ
سەلاسىداي» دىگەن سوز كېلىتەرلور . بىلەز كە تېكىلى
بولغان سۈيەكلەر باشباي بولادىر . بىلەز كە ابلە نەرسەك
آراسى - بىلەك ؛ ساوساق اوچلەندىن نەرسەك آراسى قارى ؛
نەرسەك ابلە نوپۇچق آراسى - كەر ؛ ساوساق اوچلەندىن
نوپۇچقە تېكىلى بولغان سۈيەكلەر - آرس اتالادىر . ايسكى
واصلى توركى تەلدە شولاي ايدى . اوزگەرلە كېلە س اورنىدە
ش آلسنوب - آرش دېولە باشلادى .

ايسكى توركىلەردە بوى اولچەوى بولاي ايدى :
بارماق كېڭى - ايلى ؛ ايكى ايلى ، اوچ ايلى ، دورت ايلى -
ھەم فول ياسوى . سوق (مەسجە) بارماقنىڭ يارتىسى ابلە
باش بارماقنىڭ اوچىنىڭ آراسى - سىنق سۈيەم . بو ايكەوى
نىڭ اوچلەرنىڭ آراسى - سۈيەم . اورتا بارماقنىڭ اوچى
ابلە باشنىڭ اوچىنىڭ آراسى - قارش . بىر قارش ايكى
قارش ، اوچ قارش ، دورت قارش . ساوساق اوچلەندىن
نوپۇچقە تېكىلى بولغان آرشنىڭ بۈيۈنە تولغان نەرسە -
آرشن بولادىر .

بزم سوزلەرمز «الەمىئەتەن بىرى» ياكىلىش يازلوب
كېلىدەكەندىن بو سوزدە - آرشىن ، آرشون - صورتلەندە
ياكاش يازلوب يۈرلەدر . مونىڭ غەربچەسى زراع در .
روسلەرنىڭ بزدن آلغان سوزلەرنىڭ قاي بىرىنىڭ مەرادى
اوزلەندە بولسەدە بو آرشن سوزىنىڭ مەرادى يوقدر .
توركى تەلدىن كەلگەن سوزلەرنى بوزوب يازو روسلەرنىڭ
مەقسەتلىرىدىن بولدىقى اوجون شو аршнь صورتدە
يازلوغە تېۈش بولغان سوزمىزنى аршинъ صورتدە بوزوب
يازغانلار .

بو سوز اوزمەدە قوللانمقە ايسەدە روسلەردە ھەم
اوز مەللىرى كېي يۈردىكەندىن بزم بعض روسفيللەرمز
چەغوب «روس ادبىياتى باي ، بىز اولردىن آرشىن سوزىن
آلغانمىز» دە بىلچىلدا ياقىلەندە شەبە يوقدر . شولەرنىڭ مەشئوم
ھادىلەرنىڭ آلدن آلو اوجون بىز مونى آداشقان لەقتلەرمز
آراسىدە يازدق . قىوم الناصرى نى خەداي آلدندىن يارقىلا -
سون ! اولدە - فارسى سوزىدر - دېمەش . مەرجوم تەرىپسەدە
قايتوب بو زماننىڭ ايسىن تاغى بىر قوقولاسە شايد اول
سوزىدىن دونەر ايدى . لىكن فوللەر كۈتەرلەگەن ، قەم
كېيەكەن ، سوزلەردە باسلوب ، تارالوب كېيەكەن ، شونىڭ ابلە
اشدە بىتكەن .

بیلسم ابدی، اڭ بیوک آدم اولمق اوزره شونڭ اسمینی بازار ایدم. آناسی سور یاده طور وب اوزی هم سور یاده وفات اولدیغی سببندن سور یالی دیبورگه جائز اولسه، صلاح الدین ایوبی هم سور یانڭ بیوک آدملرندن سانالورغه جائز، اوش-بونڭ ایچون: (۱) ۹۰ اورنده دشمنغه غلبه قیلدی. (۲) اڭ عادل واڭ خوش خلقلی بر پادشاه ابدی (۳) اوشبو درجهده شهرتلی پادشاه اولدیغی حالده وفات وقتنده بتون ترکهسی ۴۷ درهمدن عبارت ابدی.

فکره کوره سور یانڭ اڭ بیوک آدمی ایدوب ابو-العلاء المعری فی صانارغه هم درست اوشبو دلیلر ایچون: (۱) معری الوغ شاعر ابدی. (۲) انشاسی بلیغ ابدی. (۳) بیوک فیلسوف ابدی. (۴) حکیم آدم ابدی. (۵) ذهن اونکنلگنده، قلبی ولسانی حر اولمقده نادره ابدی.

داود مجاعص.

ایتدی. فقیرلر نڭ بوندن عفو اولنوبده بایلر نڭ مکلف اولمقلری ایسه اقتدارلری وار آدملر ندوهگه وارسونلرده ملت نڭ سیاسی واجتماعی حاللرینی تفتیش ایتسونلر ایچون اولسه کرک.

(۲) کوچلری یتیم کیمسه لر نڭ ماللرندن زکات فرض ایتدی و بونڭ سببندن فقیرلر نڭ استقباللرینی تأمین قیلدی. اگرده زکاتلر شریعت اسلامییه مقصدینه موافق صورته تارالسه ابدی، مسلمانلر آراسنده بر دانه اولسون فقیر قالماز ابدی.

(۳) اسلام دینی ابدی اولسون ایچون قرآن (شریف) عربی لسانده نزول ایدلدی و شونی فهم ایتنک ایله هر بر مسلمان (ادبی جهندن) مجبور اولور. بو حال مسلمانلر نڭ جمعیتلرینی محکم طوتارغه سببدر.

(۴) امت نڭ افرادی آراسنده مساوات قیلدی. اسلام شریعتینه کوره تقوالقدن باشقه صفت ایله هیچ بر فرد نڭ هیچ بر فرددن مزیتی یوقدر. بوشی ایسه افراد نڭ کوکللری اوسوب یوقاری کوتارلمکلرینه سبب اولمشدر. طوغروسی اسلام ملتی، حقیقی معناسی ایله بر جمهوریتدن عبارت اولوب اوشبو جمهوریت، ایستدیکلری کیمسه فی اوزلرینه رئیس ایدوب انتخاب قیلورغه حقلیدر. ایلك وقتده اوشبو قاعده اوزرنده دوام ایدوب بر قدر عمر سور دیلر.

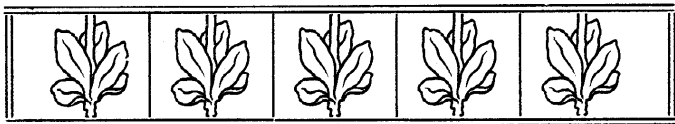
(۵) خلقلر آراسنده مساوات اعلان ایتدیکنده عرب دگل قوملر نڭ اسلام دیننه محبت ایدولرینه و بو دیننی قبول قیلماقلرینه یول حاضر لندی.

(۶) عاقل مسئله سینی ترتیب که صادی. زواج، نسل، میراث مسئله لری حقنده قاعده لر وضع ایتدی. خاتونلر نڭ اعتبار و حرمتلرینی یوقاری کوتاردی. قضا مسئله لری کبی افراد ایچون لازم اولان مدنی قانونلر قوبدی. مالیه اشلر ینیده اعتبارسز فالدرمای « بیت المال » نظاملرینی وضع ایتدی.

(۷) علم تحصیل ایدرگه معرفت کسب قیلورغه تعریض قیلدی. بو طوغروده مختلف نصیحتلری مرویدر. اوشبو نصیحتلرگه امتثال یوزندن مسلمانلر علم تحصیل ایدرگه اهمیت ویردیلر.

اوشبو قدر اش اشلاوچی آدم، دنیا نڭ اڭ بیوک آدمی اولورغه بارامازی؟

اما سور یاده اولان بیوک آدم کیمدر؟ اگرده حرفی ایله یازو یازمق اصولینی اختراع ایدوچی فینقیهلی اسمینی



دیگگزه

(« یول کورنشاری » دفترندن)

I

قویاش توشلکدن بایطاق اوشقان ابدی. کون بوزی آچیق، هوا صاف و طن بولوب، جیل-داولدن اثرده یوق ابدی. بیلکه نلرن زور فوش فاناتلری رهوشنده فایورغان کیمه مز اورنندن فوزغالوب، طن و شوما دیگگزه اوستندن کون بایوش باغینه قاراب، غیورانه یوللاندی. کیتدک. صاو بول، ساحل!

بز آله کیتکانصاین آرطمزهغی شهر، لیمان و آندغی کاراب، بارژا، قلله و پیرک مورجالر بیرگه باتا بارالر؛ آلا اوستینه قاره کون طومان حاصل بولوب، اونکان هر بر مینوت شول طوماننی فالونایتا و آندغی قاراچقلرینی برهم-برهم بیرگه چومدره بارا ابدی.

نهایت آلا کوزدن بتونلای یوغالدی. تیره باغمزده بر یاقندنه ایگی چیگی کورونمگان کولگجم صو ایله ماوی کونککه باشقه بر نه پیرده قالمادی. گویا بتون کائنات صو بلهن کونکدن عبارت ابدی.

کوزنی قای یافقه یونالدرگاندده نهابه سز صو همده

III

بز همان بارامز .
 لکن بیک آفرن ، بیک بالقاونہ .
 کیچہ همان طن ؛ خلق همان بوقلی ؛ تیک فویرنچیغنه
 کوزلرن بر بولدزغہ تکہب ، اورندہ فاطوب فالغان کبی
 اوطورہ . اولدہ متأثر بولسہ کیرک . دشمی ، طنمی . طاوش
 و فوزغالش ایله تیرہن طنلق و سکونتنی بوزمی . ہر نرسہ
 فارہ ؛ فارانغی ؛ طن و ساکن . جایگی و کوزگی نونلردہ گنہ
 بولا طورغان قالون و فویی فارانغولق بتون تیرہ باقنی
 چولغاب آلوب فضا ، صو و بتون دنیا جسم فارانغولق نوسای
 طویولار .

کیبہمز ، گویا ، صونبغنه توگل ، شودیوار توسلی
 فارانغولقنی دہ یاروب بارغاندای حس قیلنہ . دیکگزنک
 صوی شو درجہدہ طن ، آور ہم فویی کورینہ کہ ، اوستمزگہ
 توشہ لگان کوزکک فویی و قالون فارانغولقی اچندن بالطارغان
 میلیونلرچہ بولدزلر آکا ہیج بر سلکنمی ، ٹہلی - موچی
 کیلمی انعکاس اینہلر .

بیلکہ نمرزک کوزککہ طابا صوزولغان فلاگی یانینہ
 بیوک باغاناغہ قادالغان فانار ایسہ شو یراق بولدزلرنک
 برسسی ، زورراغی توسلی بولوب کورینہ . شولارنک
 ہمہسی مؤثر بر شعر و جمال بیرہلر . روح باشقہ ہیج فایہ
 بولمغان تأثر ہمہ طنلق و بالغلزلق حس ایته .

بو تیرہن سکونتنی بوزغان بر نرسہدہ یوق . تیک ،
 بیک سیرہ ککنہ ، قوتسز دلوقنلر کیبہمزگہ یومشاقنہ قاغلوب ،
 «طنلقنی بوزماسہم ، یارار ایسی» دیکاندای ضعیف و قورفاق
 بر طاوش چغارغالبیلر . لکن شو ضعیف و کوچسز طاوش
 نہایہسز تیرہن سکونت اچینہ چوموب ، طنلق اولکیدنہ
 آرطق محکمہشہ توشکان توسلی طویولا باشلی بر آزدن
 صولک دیکگزر توبندن موکفنه ، آفرنغنه ، نورلی آی کوتہریلہ .

اول باشدہ فزغلت صاری ؛ صوگرہ آفصول صاریغہ ، نہایہ
 کوموش توسلی آقغہ ٹہیلہ نہدہ بتون کائناتکہ ملائمانہ و محبانہ
 فاراب ، طن و آفرنغنه ، آچیق فضاہدہ بوزوب کیبہ . دنیانی
 چولغایغان قالون و فویی فارانغولق صیغایا ؛ یوقارا ، بارا
 طورغاچ ، طن و شوما دیکگزنک اوستی اولگی طومقارہ
 و بر آز مدہشہدہ اولغان توسندن چغوب ، آینک یومشہق
 و صالحون نورلی ایلہ کومولہ - کوموش توسینہ کرہ . صونک
 اوستی شونک ایلہ زینتلانوب ، توبینہ کوزکہ گی قنرلوک

ایک «جیتز خیال» دہ آرغی چیکنہ باروب ایریشہ آلماسلق
 درجہدہ نامتناہی کورولگان فضاغہ باشقہ بر نرسہدہ اوچرامی
 ایسی .

دنیا طن و ساکن . کون کیچوگہ . فویاش دیکگزر
 آرطینہ باتا ؛ صو اوستی غروب آلدندہ بولا طورغان «فزق
 اوط» توسندن فارہ صاریغہ ، نہایت طومانلی فارغہ ٹہیلہ نہ
 بارہ . غروب و شفق چاقلرندهغی ماطور ، موک و شعری
 منظرہ اورنینہ ، آدمک روچینہ ایکنچی نورلی تأثیر ایہ
 طورغان فویی فارہ وسرلی صمان کورنش طووا . بیلکہ نمرزہ گی ،
 بتون صانلری یکرمیگنہ بولغان یولچیلرہمز آفرن - آفرنغنه
 اورونلاشوب آچیق کوزک آستندہ تیرہن و طنچ بویغہ چومالر .
 طبیعتنک طنلق و سکونتنی دخی کوچایا توشہ ؛ تونک
 بتون حیانتی چولغایغان فویی فارانغولق بوسکونتکہ طاغی
 آرطراق محکمک بیرگان اوستینہ آنک سریتن آرتدرہ .
 چیلسز وقت ، دیکگزر کیبہچیلری اوچون زور بختدر .
 آلا بونی غنیمت بلوب ، اوطورغان اورونلرنہ برہم - برہم
 بویغہ کیبہلر . تیک بولدزلرغہ فاراب کیبہنک باراچق
 بولن نعیمین و ادارہ قیلہ طورغان «فویرقچی» غنہ اویاوبارہ .
 ہر بیردہ طنلق و یوقی . . .
 لکن مین بوقلی المیم : ممکن توگل .

II

یراق و آچیق کوزکدہ آلمازدای یاقطی و نورلی
 بولدزلر برہم - برہم ظہور اینہ . . . بارغانصاین آلا آرتا ،
 کوبایا . نہایت بتون فضا آلا ایلہ طولوب ، شوندی ماطور ،
 موک و عجیب منظرہ طووا کہ ، کشی آلاغہ فاراسہ اوزن
 و بتون نرسہنی اونوتوب ، تیرہ - تیرہن اویغہ ، ایگی - چیکگی
 بولمغان طاظلی و لذیذ خیالاتقہ چوما : ایک یراق و ایک
 پەشرن حسلری فوزقالوب ، روحندہ بتونلای باشقہ بر
 تأثر طووا .

طبیعت ، فضا ، آی و بولدز - بولار ہر بیردہ بار .
 ہر بیردہ بر . لکن آلارنک تأثیری آدمک بولغان بیرینہ
 فاراب آلماشہ : طاوش ، شاو شو ایلہ طولغان بر شہرنک
 زور طاش بنالری نک طوزانلی نرہزہسی آرقلی ، یا کہ
 تیرہ باغندن زور بنالر ایلہ چولغانغان کورولتیلی بر اورامدن
 فاراو ایلہ الوغ دیکگزنک اورطاسندہ طن و فارانغی کیبہدہ ،
 آچیق فزانک منور بولدزلرن و آلارنک انعکاس و جمالن
 تماشا آراستندہ قیاس قبول اولمغان آیورمہ بار .

نورلی و موکلی بولغان ایکنچی آی توشه انعکاس ایته .
دیکگز کورنشی عموماً اوزگهره . باشقه هر یاق
اولگی کبک طن هم شو ما اولوب ، فقط کوموشله نگانگنه
ایسه ده ، آی یافطیسی بزم آر طمزهغی صونک کیمه ایله
ایکیگه یاریلوب ، شادرالانوون کورسه نه . لکن اولده
کوکللیگنه و ماطور لقفنه در . آنده مک تورلی نورلی چه چره ولر
اوینی . . . بییی ؛ برهونک تعبیرنچه ، دیکگز اوزینک میلیوندن
زیاده واق ، مزین هم سویکوملی تبسملری ایله آیلی کوکگه
قاراب جلمایا . شولردن بزم کیمه مزینک آرتده فالغان ازی
فایناشوب طورغان نور توسینه کوره .

IV

دیکگزگه کروب یوغالو ایله وجود آقرن وطن بولغان
بر راحتک حس فیله باشلی . روح جیکلایگاندا ، کوکل
کیکایکاندا بولوب ، حیات اوزن باصوب یورگان الم واضطرا
بدن فوتولغان طویولا . آنده گویا روح ، تهنگه غلبه فیله .
مین دیکگز ایله بارغانصاین جسماً یالقاولق باصقان
حس ایتم . یوریسی ، فوزغالاسی اولقدر سویلشه سی ده
کیلمگان کبک . لکن جان اویانا . معنویات باش کونه ره .
خیال ومخطره دائما - دائما اشلی ، اوزلکسز اشلی . بولا
مینوتلر : صانسز یولدرلر ، آیبلر ایله بیزهنگان یراق کوک
عم آلارنک انعکاسی ایله مجسم شعر رهوشینه کرگان طن وشوما
صو اوستندن حاصل بولغان جمال وشعر شو درجه ده تاثیر
ایده که ، کوکل اوزینک واق دنیا سندن بتونلای علاقه سن
کیسه ، صافلانا ؛ فوتی و آزادلی آرطوب ، ئلله فایلرغه
ئلله نیندی یراق عالمرگه ، کوکنک فضانک آریاغینه ،
ازلیتدن ابدینکه چه کیده ، کیده - کیده نهاییه سز کید ؛ کائنا -
تنی نه یله نه . تیره یاغکنی چواغاغان مؤثر شعرگه فاریسکن
یوغالاسک زماننک اوتوی برده طویولمی ؛ هم تله نمیده .
بعضاً ، باشقه وقتدهغی کبک جان نه نووندن توکل ، بتونلای
ایکنچی نرسه تاثیرندن ، کوز یهشلی صالقون یوزدن
آقرنغه نگه ریلر . لکن مونک اوزنده ده بر لذت و بر عالی
سعادت طویولا . موکارچی روحنی صزلاتقان الم واضطرابلر
قدرت قوی ایله برهم - برهم آلونه ، بتهلر . کوکلگه کوب
کوب نرسه کیمه ؛ لکن گل یاخشلیق ؛ ایزگولک ؛ گل امید
ومعبتگنه ؛ باشکدن کیچکان اوصالغک بارده نفرت حسن
فوزغانا . عموماً حیوانیت و ابلیس جیکلوب ، برگنه مینوتقه
بولسه ده ملکوتیت باش کونه ره . ئلله کم ، ئلله نرسه

قاشنده باش ایبه سی ، تقدیس ایته سی کیله .
باشیسی مک یل باشیسی کیله باشلی . لکن
بو عادی باشاو بلن توکل بتونلای باشقه چه ، روح
تعالی ایته ؛ بتون وجود طن ، آقرن ملایم ونی دیده آناو
ممکن بولمغان ، درستهرگی آنی تعبیر اوچون « آدم تلی »
ییتشمگان علویت ، سعادت وشادلق ایله طولا .

V

دیکگزگه کرگانمک ایکنچی کونی ایدی . یوقیدن
یاکا طوروب ، کبک و کوکلچم صو اوستندن الوغ آق فانا -
تلرن متکبران قایورغان ییلکه ننگ بر یافغه ، جیل آستینه
طاباق آوا توشوب ، تیره نه تیره نه بارووندن راحتکنه بر
طالغوناق اچنده اوطورمقده ایتم . تونده گی ماطورلقلر ،
شعر و جمالر بتوب ، ایندی قوریراق خیالاتقه نوبت
بیرلگان ایدی . اوطورغان کیمه مزینک بو زمانده معروف
پاراخودلردن بولمچه ، تارینک ئلله قاچاغی دورلردن
فالغان ییلکه نلی کیمه - پاروصنی - بولوی ایسکی و بیک ایسکی
زمانلرنی تخطر ایتمره ؛ شوندی ناقص وقورنچ کیمه لر ایله
بتون یر یوزن گیزگان ماگیلانلر ، بتون بر دنیا تابقان
کولومبولر آلاردن بیک و بیک ایسکی ماهر کیمه چی
فینقیه لیلر ایسکه کروب چقا . کوکل شولارنی آراب ماناشا
ایدی . آیقلر او بودی . بر آزغنه یوررگه کیره کسندم .
لکن قایا یوررگه ؟ مونده کیمه اوستی بیک کچکنه آباغکنی
کیروب ، کیروب بر نیچه آدوملر آنلاساک ، باشقه باروب
چغاسک ، بر نیچه نه یلندمه کیمه ننگ بورونینه باروب
اوطوردم . یانمه بر آدومه یوق ایدی ، طافی اولگیچه
کیمه تیره توی راحتکنه بر طالغوناق بیردی . دیکگز ننگ
طن ، ساکن و آیلی کیچهلری - فوق العاده رهوشده اشغال
وجذب فیلسه ده کوندزی آلالی توکل . اول طویدره ؛ یالقو
حس ایته باشلیسک . منظره ننگ گل بر توسلی بولووی تیره
یاقنی تماشادن کیله طورغان جوانچنی ده آزابتا . لکن ، مین
یوقیدن یاکا اوبانغان بولغانغه بولای تاثیر ایتمگان ، نهاییه
سز صو بلن کوکنک برگه طوناشقان و ابدیتنک برگه قاراغان
حدودی توسلی طویولغان خطقه قاراب اوطوره قده ایتم .
یانمه ، آرت یاقدن ، بر آیاقنک یاقونایغانن ایشتدم .
شوندن صوگوق قرادشچه بر طاوش ایشتلی !

— السلام علیکم ! نی حال ، ایسه نمی بالام ؟

— وعلیکم السلام !

طارالفاقیقنه اول آندن کیده رگه مجبور بولغان. لکن اول فاره اشنی، فاره خلغنی یاراتمی بولغانغه، همانده ملا و مدرسه تیره سنده خدمت ازلر گان. نهایت شول حاضر طوره طورغان شهرینه کیلوب، طاغی بر مدرسه گه باش گیزو بولوب کرگان. اوسته وینه واق-توبه ک نرسه یاصاب، کتاب توبله بده آنچه جیفالی طورغان بولغاچ، بر طول خاتونغه اوبله نوب مدرسه دن چققان تیک حضرت و خلفه لرنگ مهم یوموشلرینه یوروچی، مسجد فراشینه یاردم فیلوچی بر نماز چل فارت بولوب یاشی باشلاغان. آنی محله ده «کیزو بابای» دی طورغان بولغانلر. بایلر زکاتده بیرگان، بهیره مارده فوناقه فیلقانلر. هر کم آنی صوفیلغی اوچون یاراتقان. بر نیچه بلدن صوگ آکا طاغی بر بخت آچولغان. مسجدنگ بورونغی فراشی وفات بولغاچ، بر آوزدن مونی قویغانلر. اول شوندن بیرلی فراشلقده طوره ئه لده- فراش.

خیر چیلکدن فراشلقه منو- بابایچه، بو بیک زور و فوق العاده اش. شونگ اوچون اول حاضر حیاندن، یازمشدن، نصیبدن بتون کوکلی ایله ممنون و قانع بو حقه سوز باشلانسه، آغاغنه؛ ایکی سوزنگ برنده خیر چیلکدن فراشلقه مندرگان بیوک و رحیم ته گریسنه شکرانه قیل: - الحمد شکر، بالام... دنیالقه بیردی، ایندی آخرتندنده محروم ایتمه سه ایدی!

جینز فارت، بر زور ایشانغه مرید بولوب اولگورگان. آنک بو بابده غی ممنونیتی بیگرا کده زور: مسئله بو حقه باشلانسه، آنک شادلغی طاغی آرتا، یوزلری طاغی مسعو- دیتلانه. ایشانی چنلا بوقده مونی بیک یارانا ایکن. آکا دائر بیک کوب اشاره لر بار. بابای آلا رنی صاناب بتره آلمی.

ایشان حضرت ئله نیچه مرتبه بابایدن اوز قولینه صوقوبدرغان. آیاغینه کالوش کیگانه مونگ چیلکه سینه «ید شریفلرن» قویوب، طایانوب طورغان. هر وقت ایسه نهی، صاومی دیدنه صوری ایکن. ئه اول هر که گه ده بولوب بتمی ایکن. شوندی زور- زور التفاتلری بیک کوب بولوب، حتی بر وقت اوزینگ یارطیلی اچکان و صونغان چنایاغنده موکا بیرگان. اول تبرکنی اچو مرید لرگه بیک سیراک نصیب بولا ایکن. بابای موکا بیگره ک شادلانا. شونی زور بخت صاناب ایشان حضرت سؤرن اچکان کشی مین! دیکان معنی نی بیک الکان ایتدروب آکلانا. باباینگ قولنده غی تسبیعی ایشان حضرتنگ معتبر

- مین یوق دیب طوره ایدم، بر مسلمان بار ایکن تهلی! فی حال، فایدن کیله سگ، بالام؟
- ایسه نهی، صاومی؟
- ایسه نهی، صاومی؟
- الحمد لله اوزنگ ایسه نهی؟
- خدایغه شکر، خدایغه شکر!

کیلوب سوز باشلاغان آدم- بر ناتار فارتی اولوب، مینم بوروندن طانوشم، فلانم، توگل، - عمر مده بر نچی کورگان آدم ایدی. لکن تکلیف نیگه؟ خصوصاً یولده. خصوصاً بتون کشیسی بکرمیدن آرطغان کچک بر ییلکه- نده. بابای ایله هیبتلاب کوروشدکده، اورو کورسه- توب، اوطوروون اوتندم. بلشدک. طانشدق. یارطی ساعت اوتنگاندر، بز ایندی ئله قاچانغی دوستلر بولوبه اوزاق آبورلشقانصوگ، یاگا اوچراشقان ایکی آدم کبک ئه کنگمه گه کوریشدک. ایگ اول آنی سرگه تقدیم ایدم:

اول- قصه بویلی، یابق ونچکه گه وده لی هم بر آز بوکریرا کده اولوب، برده پچه ق تیدرلمگان آفصا قالی و جید ایکنه فالدروب فریلغان مییقلی، شونگ ایله برابر بر قاتلیغی و کشیگه جلیغی، یوزنده نوک بیلگی بولغان بر بنده ایدی. اصل وطنی قازان بولسه ده، حاضرگی طورمشی... شهرنده بولوب آنغی ایگ زور مسجدرندن برنده «فراش» ایکن.

تاریخ حیاتی- اوز ظنچه، فوق العاده در. بیک به شدن یتیم و مریمسز قالوب، کوب بللر خیر صواب طاماق طوبدرغان. آنده ئله نیندی فاجعه لر، قینلر، آچقلر بره- بره م اوییلوب کیلگان. صوگره بر صوفر خیرچی گه طاماق حقینه یاللانوب، آنی بر نیچه یل جینه کلاب سائلچیلق قیلدرغان، اوز تعبیرنچه، خیرچیگه بالهی بولغان. صوگره یازمش آکا کولوب قاری باشلاب، اول نیچکدر، بر حضرتنگ بورطنده خاتون فریوموشینه آنونغان. حضرت یاخشی آدم ایکن. مونی نیچه یل خدمتنده آصراب، صوگره مدرسه گه کیزولکسگه بیرگان. اول آنده شاگردلرگه یاخشی خدمت ایتکان. بارن- بارن طکلاغان. شونگ اوچون آلا مونی یارانوب، دعالر، نمازلر، فلانلر اویره نه باشلاغانلر. شولای ایدوب، باباینگ کوب بللری مدرسه کیزولگنده اوتکان. نیک بورونغی حضرت اولوب مدرسه

چیلر بوکون بیک کوبدر. لکن مع التأسف بو سوزنی سویله وچیلر آراسنده طوغری، بی طرف کشیاری بز بیک آز تابامز؛ بلکه کوبسی باوز نیت برله سویله نگان سوز دییه حکم ایتهرگه مجبورمز. چونکه فازاقلر بیته چک دییه بر مرتبه حکم ابتکاج، آنلر نك «کاسپی» دیکزندن آلتایغه، اورال یاغھ سندن تپانشان طاولرینه قدر جه بیلگان کیک بیلری ایبه سز، وارثسز فالاقچ ایچکی روسیه ده بیرسز. لکن کوزلری قارابوب، کیمگه اورونورغه بیلمی یور. گان قارا خلقدن باشقه بو کیک دنیاغه لایقلی بر وارث تاپیلمايه چق، بیرسزک سبیلی کوتاریلگان تاوشلر، غو. غالر باصیلاچق، هر کیمنگ قولاغی طنچلانوب، بتون مملکت مزده ططن بولاچق. بو بوش بوغازلر قاشینده «فازاقلر، بیک تیزلک برله کوندن کونگه کیری کیتمکده، بو کیدش برله بونلر البته بیته چکلر، دنیاغه یاشارگه لایق توگلر، آرتیغی بونلرنی، تیزره ک بیتروب، بیرلرینی بر کون اول خاخورلرغه آلوب بیرودر» کبی اونچی عصر کشیلر نندن ایشتلمگان سفسطه لرنی تارتمیچه سویله وچیلر واردر.

منه: فازاقلر بیته چک دیگان سوزلرنک کوبسی، بیک کوبسی اوشبو فکر برله سویله نگان سوز لردر. بوندن مقصد: افکار عمومیه نی، فازاقلر نك بیلرینه خاخول کوچرو طرفینه آودارودر. یوقسه فازاقلرنک بتوینه، منقرض بولوینه اساسلی بر دلیل کورسه تدکلری یوقدر. بونلر، دومیرانی گل اوز کیف وکویلرینه چیرته تورغان کیمسه لردر. بر دلیل کورگازمه یوبده اونلر نك دومبراسینه بیوب: «فازاقلر بیته چک، آنلردن امید یوق» دیمک مینچه غایت صافدر و نلکدر.

یوسفیکف افندی اوزینک روسچه اوفودیغنی سویلیدر. اگرده روسچه اوقوغان فازاق یاشلرینک بارچه سیده آنک فکر نده اولسه لر ایدی اول وقت مینده بلکه: «فازاقلر بیته چک، منقرض اولاقچ» دیر ایدم لکن خداغه چوق شکرلر اولسون که: بوکون عموما فازاق یاشلری اوز ملتینک استقبالندن یوسفیکف افندی قدر امیدسز توگلردر. ذاتا اواقدر امیدسزله نورگه ده اورون یوقدر. چونکه سبیسز هیچ بر ملت منقرض بولماز. بر ملتنگ بتوینه، منقرض بولوینه باشلیچه سبب شونلردر: ۱- نادانلق، ۲- نفوسنگ کیموی، ۳- فقیرلکدر. منه بو سبیلر بوکون فازاقلر ده بارمی، یوقمی؟ بزگه شونی بر آز تیکشوروب قارارغه

مربدلرندن بری طرفندن هدیه اولوی ده آکا الوغ شرف بیر.

بز یوغاری اومطولامز. بزگه سعادت ئلله فایده، برافده طویولا. حالبوکه اول آباق آستنده بار ایمش. قارت، خیرچیلکدن فراشلقه منگان. ایشاننک چنایاق تو بونده فالغان صوق چاین اچکان. شونک ایله تماماً مسعود وقانع. نه بز... بز... مین قارتنگ احوال روحیه سینه بیک فزدم. اول واطولمی، قینالمی غنه سعادت طابقان. سین جاناسک، کویاسک، کون تون «آلغه - آله» دیب واطو. لاسک... نیشلمه، فی قیلمه: نتیجه همان بر - اضطراب و امیدسزک.

نه اول، اول - اوزی فراش: شولایک مسعود و متشکر؛ آرطن نلمی: جانمی! بوغنه توگل، کیله چکده ده نه کریسنه قاووشوب، نعمت ابدیه گه مظهر بولونی امید ایته.

باباینگ اسمنده نه یتیم: سمیع الله. دیکگز بویونگی پرومبصالارنگ برنده بردن بر اوغلی خدمتده یوری ایکان. اول قارتنی قوناقه چاقراغان. «بردن بر بالام بولغاچ، بارمی فالاسم کیله دی، اولوب نیتوب کیتسم بر کوروب فالیم» دیب شو اوغلینه باررغه چیقمان. ع ابراهیموف.



فازاقلر منقرض اولاقچمی؟

معتبر «وقت» نك ۷۱۹ نچی نومبرنده «یوسفیکف» اسملی بره بر مقاله یازوب، ینه شول «وقت» غزته سنده یازغان مینم بر مقاله منی تنقید ایتمکچی بولادر. گویا مین «فازاقلر نك بعض بر حاللرینی کوروب امیدله نگانمنده، باشقه لر کبی، فازاقلر ده بر ملت بولوب یاشایه چکلر، بیته یه چکلر دیگانمن» حالبوکه، یوسفیکف افندی نك فکر نچه «فازاقلر ده کشی گه امید بیرورلک بر حال یوق؛ بنا» علیه فازاقلر نك استقباللری حقنده طاودای امیدلر آصراو اورونسز ایمش».

فازاقلر بیته چکمی، یوقمی؟ اونی تیکشوره ممدن اول شونی ایتوب کیتارگه کیرککه: بو، بالکن یوسفیکف افندی نك اوزیندن چیقغان بر فکر توگلدر. فازاقلرنک بتوینه حکم ایتوب، ما کلایلرینه انقراض پیچمتی بابشدر و

تورمبيلر؛ فالماقلر برله ده آنلر نڭ فانلى صوغشلىرى اوزولى ايدى. كيرهك اوز آره، كيرهك فالماقلر برله بولسون، بو بارتمه و صوغشلىر ده قيريلغان جاننڭ سانى يوق ايدى. شول سببلى فازاقلر ده نفوس اولقدر آرتوب كينه آلمى ايدى. صوڭ وقتلر ده بيگره كده روسيه فولينه كرگاچ فا- زاقلر ده بو چيركين عادتلر بيتدى، نفوس ده غايت درجه ده آرتدى. بو كونگه قدرده آرتىقه در. چونكه نفوس اولا، معبشتنڭ تارايلغان، فقيرلكنڭ آرتقان اخلاقنڭ بوزولغان بيرلر نده كيمى باشلار. حالبوكه، فازاقلر نڭ معبشت جهنتدن ايڭ فقير و گيداي ييرى «بوكلى» ايليدر. منه بو يير ده ده ئهلى نفوس كيميدىگى يوقدر. بونى اوكان- نوى اماملردن ده صوراشوب بيلورگه مكندر.

۳ - فقيرلك دېيش ايدك. درست، بوكون قا- ز اقلرنڭ فواندن مال، بايلىق بىر، بىر قاچىقه؛ گيدايلىرنڭ مقدارى كيتكانصاين كوبه يمكده در. فازاقلرنڭ ايڭ قورقنچ جهنتى ده اوشبودر. لكن شونى اونوتماسقه كيرهككه: قا- ز اقلر ده اولده ده توپلى بىر دولت، بايلىق يوق ايدى. بيل آرتدن اورسه آلفه، آلدن اورسه كيرىگه تابا كينه؛ فازاقلر، بىر قشده جوتاب، بتون مالدىن آيرىلا، بىر قامچى برله گنه فاللار، بيش يلدن ينه بايى، ينه گيدايلىنه شولاي كون كېچره ايديلر. لكن صوڭ يىللر ده بيرنڭ، قونصنڭ تارايلغانلىقى سببلى بىر مرتبه جوتاب مالدىن آيرىلاچ ينه دن بايو فازاقلرغه بىك قيين بولدى. مال جيبارقه بىر تار، ايگن چه چهرگه علم يوق، طاماقنى نيچوك بولسه ده طويديرىغه كيرهك. منسه بىر وقت فازاقلر، بىر ياقدن روسلرغه بىرلر ينى ساتوب وايكنچى ياقدن قول خدمتى ايدوب طاماق طويديرىغه كيريشدىلر. آراده آلوب ساتارلق ايدوچيلر، ايگن ايگهرگه اوگره نوچيلر، اوقورغه تونونو- چيلرى ده بولغالادى. اولده تيب نىگز عمر اينوب كېلىگان فازاقلر آراسنده آفرينلاب اوزلرنچه بايلر، گيدايلىر، ايگنچيلر، اوقوچيلر صنفى پيدا اولدى بونده عجبيله نيرلك نى بار؟ بو هر ملتنڭ ده باشينه كيلوب اوزغان حاللر توگلمى؟ علم نىگز ينه قورولماغان باياق هيچ بىر وقت بايلقن صانالماز. نادانلار نڭ بايلقى كوبرهك طاماق طويدىردن عبارت اولور. فازاقلرغه قاراغانده مدنى صا- نالغان روس، ناتار ملتلىر ينه قاراغره كيرهك، آنلر ده اولده تريكلك ايدوچيلرنڭ بايلقلىرى كوبرهك طاماق طويدىردن عبارت توگلمى؟ ا گر فازاقلر ده ايگن ايگو،

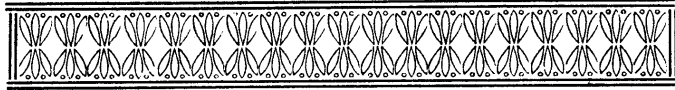
كيرهك. بو سببلرنى فازاقلر ده تابسهق اوندىن صوڭ «قا- ز اقلر بيتهچك» دېيه حكيم ابتهرگه كيرهك.

۱ - نادانلىق ديدك. چونكه نادانلىق بىر خسته لقدركه، آنڭ چاره سينه تيز كيريشلمه سه، ملتنى ضعيفله تير، بارا بارا بتونلدى يوق ايتهر. منه بو خستهلىق برله بوكون فازاقلر مبتلادر. بوڭا انكار ايتوچى بولماز، لكن بىرگه شونى قاراغره كيرهككه، نادانلىق فازاقلر ده كيتكانصاين آرتىقه مى، بوقسه كيميمكده مى؟ بىرنگه آز اولسه ده كيميمكده در. بولاي بولغانده فازاق بالالرينڭ قاچانده بولسه بو آورودن تيريلهچكلىرى اميدليدر. فازاقلرنڭ كېڭ صحرا ده ايسكيدن بىرلى تمام نادانلىق برله تريكلك ايدر بىر قوم اولدقلىرى معلومدر. بورونقى وقتلر ده اونلار نڭ دېن برله ده كوب طانشلقلىرى يوق ايدى؛ اوقونڭ نى ايكانونده بيليلر ايدى. ۱۸۴۰ نچى يىللرغه قدر قارا خلق بىر ياقده تورسون فازاقلنڭ خانلىرى بالالرينه الف ده اوقوتيلر ايدى. فازاقلر ده اوقوچيلر بارى ۱۸۶۰ نچى يىللردن باشلاپ كورينه باشليدر. سانلرى ده آفرينلىق برله گنه آرتا بارادر. ۹۰۲ - ۹۰۳ نچى يىللر ده فازاقلن فازانده اون بىر دانه استودينت ايكى بونكىر بار ايدى. پتربورغ، مسكو كى زور شهرلر ده فازاق استودينت و بونكىرلىرى يوق توگل ايدى.

۹۰۴ - ۹۰۵ نچى يىللر ده غى چوالولر سببلى فازاق استودينتلر نڭ سانى بىر آز آزايلغان كىي كورونسه ده مسلمانچه هېده اورتا درجه روس مکتبلر نده اوقوچى باشلىرى همان آرتىقه در. بوكلى ايلى، اورال، طورغاي اوبلاستلر نده مسجى، ابتدائى اصول صوتيه مکتبلرى ده كوبه يمكده در. قوم آراسنده كوچوب يورگان آداى فرداشلرمزده اوقودن بتونلاي معروم توگللر. اونكان جاي معلم غازى عمر افندى رشدى صنننده اوقوغان اوتوز قدر شاگردىنى آدايلر آراسينه معلم ايدوب يبارديگنى سويله مش ايدى. قرق، اوتوز يىل اچنده نادان، بدوى بىر خلق آراسنده اوقونڭ آز اولسه ده بولايجه آلفه بارغانون كوروبده او خلاقنڭ استقبالندن اميدلنمك اورونسز توگل، بلكه اميدسز اولاق اورونسز اولسه كيرهك.

۲ - نفوسنڭ كيموى دېگان ايدك. فازاقلر بىك كوبدنگى بىر خلق اولسه ده اولقدر اورچوب، كوبه بوب كينه آلمانلر. چونكه بورونقى وقتلر ده فازاقلر جاوگير- چيلك، بارتمه چيلق بىك فونلى بولوب، اوز آره طنچ

طوپراق آستینه کیرگانگه قدر خدمت ایتمکدر. شوکار کورهده «فازاقلر بیتنهچک، آنلردن امید یوق» دیگان بر یگننگ فازاق بالاسی بولوینه مینم اصلا اشاناسم کیلمیدر. عبدالعزیز موسی.



قازاق تلی حقنده.

معتبر «شورا» نڭ صوڭفی عددلارنده فازاق تلی حقنده مقالهلر یازلمق مناسبتیله توباندهگی فکر منی بیان ایتنه من: «فازاق» ایندی هر کیمگه صانی هم حالی معلوم بولغان بر ملت. بر قوم گه عائد مسئله میدانغه چقسه، قبول یا که ردی فائدهسنه فکر یورتوچی تابلو طبیعی بر حالدر. لکن فازاق خلقلارنده موندای اورنلرده گواه بولوبقنه قالولری عادت ایدیکمی معلوم اولدی.

بو خصوصده معلم فیض الرحمن أفندی جهانداروف: «فازاق بالالرینی تاتار شیوهسنده یازلغان درس کتابلری ایله اوقوتو تیوشلی و فائدهلی» دی. بوگا دلیللری: اوّل فازاق ادبیاتی یوقلیق هم تیزدن میدانغه چغویندهده امید آزلیق. ۲نچی تجربه ایله کوردکنجه فازاق بالالری تاتارچه یازلغان کتابلردن اوقوبده امتحان وقتنده درجه معلومانلری تاتار بالالرنندن کیم چقاودر.

درست، فازاق ادبیاتی یوق، اما بولوینه شبهه ایتوب، بولدروینه اجتهاد ایتماو خطا دیب بلهم. فازاقلردن کوب آله بولغان حاضرگی تاتار ملتینگ ترقی ایتنه باشلاویده صوڭفی ۵-۱۰ یلدن بیرلی کورنوب غصیرینسکی جنابلری، رشید قاضی، فاتح أفندیلر شیکللی آدملرنڭ خدمتلری نڭ نتیجهسیدر. بوکونده اوقوغان فازاق باشلریده باشچیه محتاج بولغان عاجز ملتینگ کیمچلگن کوره باشلاب دردنه درمان ازلهوگه کرشدیلر: طروبسکیده فازاچیه ژورنال چقا باشلادی، اؤفا «مدرسه عالییه» سندهگی فازاق شاگردلری حاضرنده فازاق شیوهسنده الفبا، فرامت کتابلری یازوب نشر ایتما کچی بولالر؛ اوتکان بللرغه قاراغانده فازاق باشلری نڭ آباق قوللری چیشلب، نظرلری کیتکایب روسیهده بولغان نظاملی مدرسه لرگه (اؤفا، بوبی، اورنبورغ) کروچیلر یلدن یلغه آرتیمقددر. روسچه اوقوچیلرمنڭده صانی آرتوب

صاتو ایتوکی مدنی کسبلر بر باشلانسه تیز آله کینه - چگی تجربه ایله کورنوب تورادر. مثلا: بکرمی بیش یل ایلک «بوکای» ایلنده ایگن سالوچیلر تورنوب کورسه - تیرلک درجهده آز بولغان، حالبوکه، بو یلدرده یوز دیسه تینه ایگن سالوچی، دیسه تینه یلغه ۸-۹ صومغه قدر صاتوب آلوب چهچوچی، فازاق بیرنده بورگان روسلرغه رقابت ایدوچی فازاقلر آز توگلدنر. بیرنڭ فارتایغانلغی سببلی اون یلدن بیرلی بوکای ایلنده ره تلی ایگن بولغانی یوق ومع ذلک فازاقلر شول کسب برله همان تریکک ایتلر؛ قازان، سمبر گوبرنالرنده غی تاتار قردشلر - مزدن ده آچ تورمیلر. طبیعت مجبور ایتدیکمی وقت هر بیردهگی فازاقلرنڭ ده بوندی مدنی کسبلرگه توتناچقلری بیلگیلدر. بولای بولغانده فازاقلرنڭ قوی برله جلقسینڭ آزایدیغنه قاراب آنلر بیتنهچک، آنلردن امید یوق دیبک آشغچلقدر.

مینجه فازاقلرنڭده اوزینه کوره بر ترقیسی باردر. فازاقلرنی یاپونلرغه یا که باشقه بر مترقی ملتگه فیاس ایدوبده فازاقلرده ترقی یوق دیبک طوغری اولماز. چونکه هر ملتینگ ترقیسی اوزینه مناسب اولور. فازاقلر، اوقوغان یاشلرینه: «روس»، «دینسز» دی ایشلر. قای ملتینگ یاشلری بوندی سوزلرنی ایشیتیمگان؟ بوگا یزافدن مثال ایزلرگه لزوم وارمی؟ فازاقلردن مڭ الوش آله بولغان روس ملت آراسند، ده منوفی طولستوی نی تکفیر ایدوچیلر، دینسز دیبوچیلرنی کورمه دکمی؟ آڭا قارابده روس ملتینگ استقبالندن امیدسنله نمگه اورون یوق. خلاصه: مین، فازاقلرنڭ بو کونگی حاللرینه قاراغانده، «آنلر بیتنهچک، آنلردن امید یوق» دیرگه تیلیم بارمیدر. بو سوزدن ده «فازاقلر اوچون کیله چکده اصلا خوف، خطر یوق» دیگان معنا آکلاماسون. فازاقلرنڭ کیله چکده، بو کونگه قاراغانده نیجه الوش آرتیق، فسڭفی و آغیراقلرغه دوچار اوله چقلری احتمالدر. لکن بوگا قارابده بر ملتینگ استقبالندن امید اوزمک توغری توگلدنر. بو ایسه بر عقلسنرنڭ: «أجلم بیتکاج باری بر ئوله چگم» دیبه بتون حیانتندن امید ازوی ایله بردر. چونکه دنیاده استقبالدن خوف ایتمه گان بر ملت، بر جان یوقدر. بتون ملتینگ ترقیاتی استقبالندن خوفلی همده امیدلی اولولری آرقاسنده در. بناء علیه ملت یاشلری نڭ وظیفه سی امیدسن اولمق توگل، بلکه امیدلی اولارق ملت اوچون طرشمق، باشی



محمد (علیه السلام) دیننی اوت و قلچ ایله تاراتدی دیگانلرگه جواب . (روسچهدن ترجمه)

پرافیسور یاغورفی اوزینک تاریخ عوممیسند «محمد و اسلام» حقدن اوشونلرنی آیتهدر: «عربلر محمد ظهور ایتکانچه گه چاقلی قبیلنه و نسللرگه بولنوب هر بر قبیلنه اوز آلدینه آیرم و کچکنه حکومت شیکلی باشی ایدی. اوز لری هر وقتده بر بری ایله دشمان طور و سبیلی بتونلای بتارگه محکوم اولمشلر ایدی. مونه عربلرنک شول اوله رگه طورغان چافرنده محمد (علیه السلام) چغوب دین اسلامنی نشر ایته باشلادی و عربلرنی برگه چوب تورلی قسملرگه بولنگان عربلرنی برلشدروب بر حکومت، «اسلام حکومتی» تشکیل ایتدی. بو حکومت اسلام حکومتی ایدی، بونی بتون خلق اداره ایته و بو حکومت مساویلر حکومتی ایدی. چونکه قرآن فاشنده هر بر مسلمان بر تیگز حقوقه مالک، مونده خواجه و قل یوق ایدی.

شونلر اوستینه بو حکومتنک اعضالری (چلینلری) هر بریسی مملکتنی دشماندن صافلارغه تیوش ایدیلر. مونه شوکا کوره ده بولار بارسیده عسکر ایدیلر. شولای ایتوب بو یاگنی ظهور ایتکان اسلام حکومتینک بار خلقی بر بری ایله بر تیگز حقوقده و بونک اوستنده عسکر ایدیلر. بدیهی: بونارغه ایکنچی بر ایلیمنت کیرهک ایدی. بو صوگنی ایلیمنت بونلرنی طوبدررغه تیوش ایدی. شونک اوجونده عربلر صوغش باشلادیلر. باشده تیره یاق کورشیلرینه، صوگنه تابا آوروپاغه هجوم ایتدیلر. عربلر بویکگان برلرنده هیچ اسلام تاراتورغه طرشمادیلر. چونکه قرآن هر دینگه حریت بیره بو بر، ایکنچی مسلمانلر تقدیرگه اشنالر: یعنی بر کشیگه تقدیرده مسلمانلق قبول ایته رگه یازغان بولسه اول کشی باشقه کشی طرفندن اوند او بولماسده قبول ایته چک، اگرده بر کشیگه تقدیرده اسلامنی قبول ایتارگه یازمغان بولسه اول کشینی تله سه نیشلاتسونلر باری بر قبول ایته چک نوگل، مونه شوکا کوره ده عربلر اوزلری طرفندن ضبط ایتولگان خلقلرنک دینلرینه تیمه دیلر. بونلرنک، هر بر مذهبک روحانیلرینی و عبادت

طورا. تیران معنالی علمی، فنی کتابلر چغاره آلماسالرده آزمی کوبهی زمانهغه موافق رسالهلر میدانغه کیلترو چیلرده بار. منه، اوقوغان باش فازاقلر اوزلرنده ادبیات یوق هم کیرهک ایکانلگن بله لر. روسچه اوقوغانلری روسچه دن، تاتارچه اوقوغانلری تاتارچه دن ترجمه ایتارلر. درس کتابلرین فازاق شیوه سنه گنه کوچرلر. پرغراملرین بوزمیچه قبول قیلورلر. بو ایسه یوقدن بار ایتوگه فاراغانده ینگلرک. فچان بو درس کتابلری تمام بولوب چقانچه فازاق بالالری تاتار تلنده گی کتابلر ایله اوقوتولور، بتونلای یوغاریده غی امیدلر بوشقه چقسه «ایکی یرده ایکی-دورت» دای اولگی چه اوقوتو تاتار شیوه سنه دوام ایته بارر. فازاق خلقی تاتار محرلرینه و ادبیاتنه حاضرده هم کیلاچک ده ده تشکر ایتوگه بورچلی.

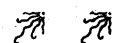
فازاق تلینی کیناتدن آلدیرمق ضررلی دیب بلهم. چونکه: شاگردلر مکتبنی فایو تلده اوقوب تمام ایتسه لر شول تلده سویلاب، یازوب کیتته چکلر، آلاهی بولغانده بر آز یلر اوقوغانلرمز تاتارچه سویلاب هم یازوب، عوام ایسکیچه (فازانچه) سویلاب آرالرنده مناسبت کيسله چک. فاراگنی ده یاتقان خلقنی اوزینک آنا تلنده وعظ، نصیحتلر سویلاب، کتاب و غزتلر نشر ایتوب علم و مدنیتگه دعوت ایتو حاجت اولور. خلق ایچون یازلغان کتاب، غزتلر اوز تللرنده بولماسه فائده سی، تأثیری هم بولمايه چق. اگرده فازاقلر تاتارچه یازلغان اثرلرنی اوقی بلسه لر شهبه سز توفایی، عیاض أفندیلر اثرلرین اوقورلر ایدی، لکن مع الناسف بونلرنی فوللرینه ده آلیمیلر، آلسه لرده معناسن آکلیمیلر. بولارنی کوره طوروب اختیارسز حفالاناسن! زمان کیلور، ترک قومینک بر تلده سویلاشویینک فائده سن فازاق خلقی ده بلور هم اول فکرنی قبول ایتار، اما حاضرده مینچه ابر تهرهک.

«پیتروپاول» میر یعقوب دولاطی.

حقیقتنی ازلاوچیگه

ازلهمه سین! حقیقتنی
یوق، اولگان دیلر آنی!
چقماز ایندی اول! منگیگه
... کوملگان دیلر آنی.

ملی بن فاتح آفیدرین.



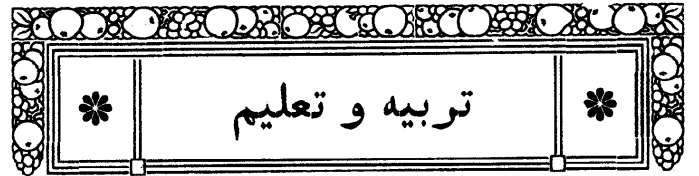
بدنه زنگ هر بر قسمی نمیل ایدر و وجودمزی آصرار . هضم اولنمغان وفانمزغه فانیشمغان عدالر ایسه مثلاً قابوغی ایله یوتلغان چیتلاوکار بدنمز ایچون برغدا بولماز ، بونلر معده مزده بر مدت فالغاندن صوگ اولگی حالده طشقه چیقار . آکلایماینچه از برلنگان نرسه لرده قابوغی ایله یوتلغان چیتلا وکگه اوخشار . آکلایماق ، استفاده ایتمک ایچون برنچی شرط بولغان کبی ، خاطرده طوتوق ایچون ده شرطلر . بر نرسه نی نه قدر یغشی آکلایماق او قدر خاطرده یغشی قالور . (۲) درس لرنی طلبه لرنک سویه فکر یه سینه موافق ایدوب ترتیب ایتمکدر . معلم گه درس دن اول بیره چگی درس ده باللا لرغه معناسی مجهول بولغان سوزلر و مسئله لر بولوب بولغان نلغنی دوشونمکه کیره کدر و اگرده بولسه ایضاح ایدر . بوندن باشقه طلبه سینک اسکی معلومات و قابلیت ذهنیه سنی کوز آلدنده طوتوب درس بیرمالیدر .

معلوماترکه بعض بر عدالرنگ بالالر طرفندن هضم اولنمیزی ایچون هیچ بر کم آنلرنی زورلر کبی تربیه ایتهرگه طر شماز . مادی عدالر بوبله بولغان کبی معنوی عدالرده بوبله در . بوبله ایتمه دن درس بیرمک دیشی چیقمغان بالاغه ایت آشامق قیبلندن بولور .

(۳) مباحثه تدریج گه رعایت ایتمک مسئله سی ده بیک مهمدر . چونکه مکتبه اوقوتیل طورغان بحثلرنک آغر لغی متفاوت ، حتی بر درسنگ بعض بحثلری بالالرنک ذهنینه کوره بیک ینگل اولسه ده بعضلری بیک آغر اولور . درس لرنی اویله بر صورتده ترتیب ایتهرگه کیره ک که ینگل بحثلر آغر بحثلر ایچون ده بر مقدمه ، برر باصقچ خدمتی کورسونلر بالالرنک ذهنی ینگل بحثلردن باشلاب باصقچ باصقچ چیقوب آغر بحثلرنی مشکلاتسز آکلایسون . تدریج گه رعایت ایتمگان بر معلمنگ حالی ، بر بنانک یوقاری طبقه سنک بولغان بر آدمنگ یوقاری چیقوق ایچون توبانگی آدغه قولنی صوزوق قیبلندندر . توبانده گی آدمنگ بر حملده یوقاری چیقوق ایچون صرف ایده چگی خدمتلر بوشقه کیتکان کبی طلبه ننگ آغر بحثنی آکلایماق ایچون صرف ایده چگی مشقتلرده بوشقه کیدر . یوقاری طبقه غه چیقاررغه بولغانده اول باصقچنی کورساتوب باصقچدن چیقاریلور ایسه طلبه سینه آغر بر بحثنی آکلایماق بولغان بر معلمده اول بر باصقچ کورساتسون .

(۴) درس لرگه هر وقت مشهود و محسوس بولغان نرسه لردن باشلارغه کیره ک . مجردات و کلیات که عائد بولغان

خانه لرنی نالوغدن آزاد ایتولری بوگا آچوق دلیل اولور . بعض وقت فسدیلر ایسه باری سیاسی یاقدن فسدیلر ، ممکن قدر اقتصادی جهتلرنی یغشیلاندررغه طرشدیلر ؛ چونکه بونلرنک اقتصادی جهتی نی چافلی یغشی بولسه عربلرگه شول قدر فائده لی ایدی . مونه شوگا کوره ده عربلر غالب بولغان برلرنده سودانی آرتدررغه طرشدیلر . سودا ایته طورغان برلرنی آرتدریلر ، اوزارینک قول آستنده بولغان برلرده بر بردن ایکنچی برگه مال یبارگانز پوشلینه شیکلی نرسه لرنی بتدریلر . شولایوق بو مغلوب بولغان خلقلر عربلردن بیک راضی ایدیلر . مونه بونلر عربلرنک اسلامنی اوت وقلچ ایله طاراتمغانلقلرین آچق کورسته در . ع . ک .



اصول تدریسنگ اساس قاعده لری .

تدریسانده نیندای بر اصول تعقیب ایتهرگه کیرا . کلگنی بیلک ایچون اول تدریسدن مقصد نه اولدیغنی بیلک لازمدر . تدریسدن کوتلگان فائده لر اولانسانغه لازم بولغان معلوماتنی بیرمک ثانیاً فیکرنی آچوق و تربیه ایتمکدر . انسان ، دنیا ده معیشت ایتمک ورفیلرندن اوستون بولوق ایچون بیک کوب نرسه بیلگه محتاجدر . تدریسات بر طرفدن موندای نرسه لرنی اوگره نمکه خدمت ایدر ، فقط حیاتیته بعضاً شوندا نرسه لرگه طوغری کیله مرکه : آنلرنک چاره سنی معلوماتمز ایله توکل بلکه معاکه مز ایله بولورمز . آنک ایچونده تدریسات بر طرفدن بزنی بو صورتلر معاکه که آلیشدرمغه خدمت ایدر .

(۱) امور تدریسده اعتبارگه آلنوی لازم بولغان اساسلردن بری ده درس لرنی ممکن مرتبه از برلتمگه توکل بلکه آکلایماغه غیرت ایتمکدر . آکلایمادن از برلنگان نرسه لر هیچ بر فائده حاصل ایتمازار موندای نرسه لر بر معلومات بولمادیغی کبی فکرنگ آچلوبنده خدمت ایتماز . بو طریقه از برلنگان نرسه لر هضم اولنمغان عدالرگه اوخشار . آشاغان نرسه لرمز قان وسائر اعضامزگه فائیشوب اعضای

بعضى له محسوساتدن متشكل بر ننگز حاضرلرگه كيره كدر .
بالار كوز ايله كورگان فولاق ايشتكان خلاصه سن ايتكان
نرسه لرنى بيك پنگلك ايله آكلارلر ، اما محسوس بولمغان
نرسه لرنى هيچ آكلامازلر . معدوداتنى تحقيق و تدقيق
ايتمينچه عدد فكرينى حاصل ايدمه زلر ، آكلامابنچه از
برلمكدن باشقه بر ايش حاصل بولماز .

(۵) تعريفات وقاعده لرنى عمليات وايضا حاتدن استخراج
ايتك لازمدر . اولابر نرسه نى مثاللر ايله كورساتوب
صوكره تعريفنى آنلردن استخراج ايدوب سويلنسون .

(۶) امور تدريسبه ده بالارنك ذوقلرينى آرتدير مق
وحسلرينى تعريفك مسئله سى ده بيك مهيدر . عقل و ذكا
انساننك زور بر مدار افتخاريدر فقط احوال روحبه نك
بتونلاى ناظمى توكلدر ؛ حسيات ، احوال روحبه گه عقلدن زياده
اجراى تاثير ايدر ، فعاليت و حركات وسكناتمز تفكراتمز دن
بيگراك حسيات و تمايلاتمز نك سوقينه تابعدر .

مثلا بر كتاب اوقوغانده دقتمزنك درجه سى اوفى
طورغان كتابنك بزگه بيرديكى حس و ذوق ايله متناسبدر .
بو حقيقتنك تعليم و تربيه خصوصنده ده بيك زور اهميتى باردر ؛
بالارنك حسيات و تمايلاتنى تربيه ايدوب آنلردن استفاده
ايتك مکتبى و كتابلرنى سويديرمك معلملر ايچون اهمال
قيلنمايه چق نرسه لردندر . خلاصه : درس وصحبتنى طائلى
ايتمكدر ، بيگراك ده كچكنه بالارغه درس ونصیعتنك درس
ونصیعت بولغانلغنى ممكن مرتبه حس ايتدبزمزگه كيره كدر .

(۷) درس لرنى غرامافون كى سويل مينچه طلبه لرنك
اوزلردن طابديررغه طريشرغه كيره ك . اگر درس لر بو
صورتله بيرلسه بالارنك ذهننى آچوب معاكه كشف ايتارگه
آيشدبيرر . بالانى قوچاقده طاشمق ايله ، بالا يوررگه
اوگره نيه چگى كى ، درسنى طكلا ب آكلاماغه مجبور ايتمكله
ده معاكه وكشف گه آليشماز . (بو ماده طوغر وسنده كله -
چكده ايضاح ايدلسه كرك) .

(۸) درس لر بر برينه مربوط بوليليدر . يعنى درس لر
بر برينه معاونت و بر برينى تقويه ايدمچك صورتده ترتيب
ايدلسون .

مثلا بر حسن خط درسنده كوچرگچ ايدوب بر نرسه
يازيه ، منه شول يازغان نرسه اخلاقى بر نرسه اولوب
ايضاح ده ايدلسه عين درس بر اخلاق درسى ده بولور .
بر حقيقت ذهنده نه قدر تكرر ايدر ايسه اول قدر
طاميرلاير .
عبدالله بيكترموف .

تربيه بدنيه .

كچكنه وقتدانوق بابايلردن : « آخر زمان يتدى
ايندى ، بورون زمانده كشيلىر يوز ، يوز بكرمى ، ارك
آزى سكسان يل ياشى تورغانلر ايدى ؛ حاضرنده آلمش
دن اوتكان كشى يوق ؛ الحمد لله تازه من آورغان برم
يوق ديگان هيچ بر كشى كورمازسك هر برسى بر برينك
خسته لغندن شكايه ايتمكده . . . » ديگان سوزلرنى بيك
كوب ايشيته تورغان ايدم .

بوندى سوزلرنى بر ايكى گنه كشيدين ايشيتسه ايدم ،
اوزى آورو بولغانقه هر كشيپنى ده شولاى ديوب اويلى
تورغاندر ديور ايدم . لكن هر بردنيا كورگانرگه تجربه لى
آدملرنك ياننده حياتدن سوز چيغارساك مطلقا شوندى
شكايته سوزلرنى هيچ بولماسه بر كره سويلا ب آلا ايديلر . . .
مين اوزم تازه لق برلن اوزاق ياشاونى بارانه تورغان

كشى بولغانقه بوگا موفق بولغان بابايلرنك حياتنى تيكشورمگه
باشلام . آلمان معلوماتلريره كوره آنلر حياتلرينى سودا
گرلك ، ايگونچيلك ، حيوان آصراق شيكلى هر وقت بدن
برلن طرشورغه طوغرى كيله تورغان اشلر برلن كيچرگانلر ؛
فوتليك زور بغت بولغان ؛ فوتلرى برلن هر وقت افتخار
ايتمه تورغان بولغانلر . بابالرمزدن قالغان كوره شلرده
آلارنك فوتلرينى صنماق ايچون وياخود فوتلرينى آرتدريمق
ايچون ياصالغان اويونلردن عبارت بولسه كيره ك . بولارنك
فوتلرينه اهميت بيرولرى حقدنه دليللر بيك كوب بولسه ده
فارتلرنك اوزلرينه معلوم بولديغندن يازمغه لزوم كوردمم .

حاضرگى زمانده ايسه خلمزنك بر قسمى نازالق جيا
و بار تاشلغنى صافلى تورغان وقتده يعنى اون ايله بكرمى
بيش ياشلرى آراسنده غى زمانلرينى مکتبلرده مدرسه
لرده اوتكارلر . بونلرنك ده بيك آز بر قسمى سنه نك
يالئكز دورت ، بيش آينى آز چوق بدن خدمتلرنده
كيچره لر ، قالغان آيلرنى يالئكز اوقومقله اوتكارلر . بو وقتده
بدنلرى هيچ بر اش ايله مشغول بولمغانقه كوندن كون
ضعيفلشه . مکتب و مدرسه لرمزده اوقوغان شاگردلرمزدن
نيچه دانه تازه وجودلى كشى چيغاره بيرسكز ؛ شاگردلر
مزنك ناچار و ضعيف بولولرينه اول قدر كوزلرمز آليشانكه ،
شاگردنك تازه ، فوتلى بولوى عيب حكمنه كركان . بيكده
بر دانه بولغان تازه وجودلى شاگردلرمز فى الحقيقه طريشقان
بولسه لرده درس لرينه طرشمغانلق برلن انهام اولنه لر . شاگرد

معلملر زمره سنده اولدیغیدن، بو طوغروده اوز فکرمینی ده بر قدر یازوب کینوگه کندیمه لازم دیه بلمم. بر مسئله شولای آراغه صالحینوب محاکمه و تنقیددن کیچلسه، فائده دنده خالی اولمازسه کرب.

بزنک بالارغه اوقوته طورغان کتابلریمزنگ اکثری پیداغوغیا و دیدا کتیبه دن خبری اولماغان یاروم تجربیه لی معلملر طرفندن ترتیب ایدیلوب و اکثری ده تقلیدی اولارق فقط «کیسه گه» خدمت ایچون بولادر. بزنک یوغاریراق صنف درس کتابلرندن قطع نظر، ائک الک «الفبا» لریمز اصلاحه غایت محتاج، شونک ایله برابر اوقوتو اصوللریمز بر قاعده گه وضع قیلنمادیغندن کوب معلملریمزنگ ائک ائک بالاغه تعلیم و تربیه روشی ده بیک کوب تورلیدر. شونکچون، بالالریمزنگ صافی ذهنلرینه تجربیه سز و اشلکسز آدملر خلل کیتروب؛ کوب وقت بالانک اوقودن رغبت و غیرتن بتروگه سبب بولالر. اصل خلقتندن غبی بولوب طوغان بالا بیک نادر بولا اول؛ بلکه، کوب وقت بالانک غبوتینه تجربیه سز مر بیلر سبب بولادر.

دیهمک، بزم معلم بولاچق کیشیلریمز «اصول تربیه و تعلیم» دن خبردار بولغاننک صوکنده غنه بالاغه تعلیم بیره باشلارغه؛ بونکچون، نیچه ایتسه کئ هوز شول «دارالمعلمین» گه احتیاج نوشه و شونک ایله برابر، ۲۵ میلیون مسلمانغه بر دانه بولسون «دارالمعلمین» مز بولماونی ده خاطرگه آلونسه معلملریمز و آنلرنک ترتیب قیباغان کتابلرینی تنقیددن کیچرو، اوگره ننگان آتنی «نیک بلمیسک» دیه چبرقیلاغان شیکلیلرک ده بولوب کینه در.

بزم کوب وقت مقصودلریمز غزته صحیفه لرنگ یازیلوب تلدننگه اوقولوب اوته؛ اوندن بریسی ده اعتبارغه آلینوب چاره سینه شروع ایدلمی.

منه ایندی بو کیله سی مایغه مفتی حضرتنگ یوبیلیسی بولا، شول مناسبت ایل خلق آراسنده «یوبیلی یادکاری» اولارق بر «دارالمعلمین» آچو نشیئنده بولو فکری سوبله نیلادر. شوشی اهمیتلی فرصتی غنیمت بیلوب هر قایومز اجتهاد و غبرتمیزی صرف ایتهرگه و شونی وجودگه چغاررغه طریشورغه کرب. شوشندی اهمیتلی وقتده ده اتفاقه کیلوب طریشه اساق باشقه وقتلرده «بولور» دیه امیدده ایتهرگه یارامیدر. چونکه هر کمنگ معلومی؛ اول خصوصه کوب «سعیلر عبث» بولدی ایندی...

معلم شامگردن حبیب اللین. «اونا».

لرمنک قاره اشکه ناچارلقری هر کیمگه معلومدر. بو شاگردلر ایسه کیلچک زماننگ آتاری و برچوق اولاد صاحبلری اوله قق آدملر در. آنلر موندی ائک قوت آلا تورغان زمانلرندیه ضعیف بولسه لر اولسکانایگچ قوتلنمکری ممکن توکلدر. چونکه ضعیف و چودلی انسانلرغه، اسسی، صوق و باشقه آورولر شیکلی تأثیرات خارجه بیک اوکایلن برلن اجرای تأثیر ایتهدر. بونک ایچون زور ایچاق ده بو صنفدن بولغان آدملریمز هیچ بر وقت آورودن چیغا آلیملر. بونلردن طوغان بالالر ایسه بر کره آنالرینگ ضعیفدن، ایکنچی کره ده سوبلدیکمز ناچار تربیه دن کیمک مجبور بیتده بولندیغندن آتالرینه قاراغانده ضعیفراک بولالر.

مونه شولای ایتوب، علمی و فکری اشلر ایل اشتعال ایته باشلاغانمزدن بیرلی بطن دن بطنه ضعیفله ضعیفله بو حالگه کیلگانهز. اگر بولای دوام ایتسه ک بیک آز بر زمان ایچنده معر اولوب کیتمک احتمالی یوق توکلدر. اگر بونک ایچون چاره لر تابوب حیات تحصیلیمزنگ اصلاحینه شروع ایتسه ک هیچ شبهه سز بو فلاکتنگ یولنی قاپلار و باذن الله تعالی بابالرمز کبی قوی البینه آدملر اولورمز، مکتبلریمزدن ضعیف، ناچار هیچ اشکه یارامی نورغان کیشیلر دگل بلکه تازو و قونلی نیندای آغرقلر اولسه ده چدی تورغان، نادانلق برله فارشو فارشوغه کیلوب صوغشه فقط هیچ بر وقت مغلوب بولمی تورغان پهلوان عالملر یتشور.

بو چاره لر ایچون کوب اولرغه و طاشنیرغه حاجت ده یوقدر. زیرا عین حال بزدن باشقه ملنلرگه ده واقع بولوب آنلر بونک ایچون بیک کوب تورلی چاره لر تابقانلر. بونلرینی تطبیق ایتوب حاضر بیوک ثمره لرینی کورهر. بنا علیه بزنک وظیفه مز تربیه بدنیه حقتاغی اصوللر آراسندن ائک فائده لیسنی و ائک اساننی آلوب اوزمزه تطبیق ایتمکدن عبارت اولسه کیرک. حبیب الله زینی. استانبول.

تعلیم و تربیه گه دائر.

«شورا» ننگ نچی عددنده، معلم یوسف شرقی ننگ مقاله سن اوقودق. یوسف افندی اوشبو مقاله سنده مدرسه لرمزده تعلیم ایدیله طورغان بر قدر کتابلرینی تنقیددن کیچروب کینه در.

یوسف افندی ننگ دیدیکلری طوغری و مین اوزمده

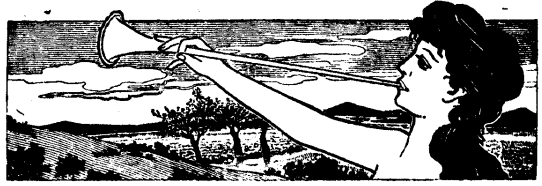
آنا

«فولر آلدندن»

ئەرنى مسكىنگايم ياشون توگە
باشقناين قويوب تزيئە
مەككىگى يورئقە كوچەم بالام ديدە
ضعيف قولن صيپى يوزيئە .
فالاسن بيت قزم بر يالغرك
كوچە سيندن شفقت دېگىزى
سينك كوزدن حاضر ياش اوزلماس
طابئار بولور بو كيك جبر يوزى .
حاضر سىكا كولگان باقنى يوزلر
قابقارنى بولور بارسيدە
اچك پوشقان صاين ييوواترغە
سوكلى انكلك بولماس قارشيدە .
ضياء بركى . (اونا)

اعتقاد

اشانام تىگرىگە چن چن كوئلدىن ، اعتقاد نام
كوئل صافى شېبەدن ، آنى صنارغە مئكىگى اوى اطمام
بوگون بارمىن ، صنارغە قالماق بول ، آلدېمە قرآن
نزوب قويغان آياتلر بارچەسى كوچلى دليل ، قورغان .
كشېلك بعضيدە ياكششفە نوشسە ، آفتارام حاضر
تيران دېگىز اچندە نرسە يوق دېسك ، تابام حاضر
طاغن بر فات كوئل صافليم ، ياقنلاشوب خدايمە
اييوب باش سجده گە باروب مقدس اوى اوگايئە .
عبادتدە ، اشمە قالماسون كېمك ، تمام فرمان
توگللنسون ديسام شونندە تابام مين دزدمە درمان .
طهارة برلە پاكلانغان كېى آق يوزلرم ، جسم
دە بر جان جولقونا ، اوچا عرشكە ، اويغانا حسم
كورەم شونندە جهانلرنى فضالرغە تارانلغان
بو انسانغە سعادت هم بخت اوچون يارانلغان .
ئولوب ، مك بل لىدە باتودن «طورمش» سويگان آرتق
دېمك بر كون عمر كېچكان و بر «الله» دېگان آرتق .
كرىم ابو بكرى . آفولا .



اشعار

فى ديلر؟

فاى برەو بيك طن اورندە «در كيترتوب» تېسەدە
باشقە چالما چرناغاچدن بزده «اول تقوى» ديلر .
يوق اورنغە اون مگەرلەب آفچەلرنى سېسەدە
بيلى بېشمەتلر كېگاچدن بزده «اول تقوى» ديلر .

«چبە» آستندن ياشرتن مايئنى ساتسەدە
باشنى هر كون يالترانقاچ بزده «اول تقوى» ديلر .
قانلى رشوت آفچەسندن اچ كوپرتوب ياتسەدە
قولدە تسبيح شالترانقاچ بزده «اول تقوى» ديلر .

«اچ پوشا ديب» فاى چاغندە تلگە افبون قويسەدە
كوزنى كوچلەب باشنى توككچ بزده «اول تقوى» ديلر .
شول گناھسزلرنى كوچلەب كو بهى عفت جويسەدە
تيك جديدلرنى سوككچ بزده «اول تقوى» ديلر .

فاى برەولر بيلنى باغلاب ياخشى يولدن يورسەدە
پالتو ، شېبيلتلر كېگاچدن بزده «اول زنديق» ديلر .
ياخشيلقغە قارشى دنپادن ظلملر كورسەدە
ايسكيلرگە سوز نېگاچدن بزده «اول زنديق» ديلر .

ايزكى اشدن باش كونهرمى بر وقت جان بېرسەدە
«ايشمىلر» دن چينكە كيتكچ بزده «اول زنديق» ديلر .
دنيانك هر دولقنبە قارشى كوكرەك كيرسەدە
ايسكيلكنى چينكە تيبكچ بزده «اول زنديق» ديلر .

كوز بوياپ اچ كوتنررگە برده يوللر بولماغاچ
دنپادەغى اوزگارشنى «شول جديد مكرى» ديلر .
اول جھنم چاقلى قورصاق حقنى سويلب طولماغاچ
قايە بارسە شونندە آلداب چننيدە «كەكرى» ديلر .

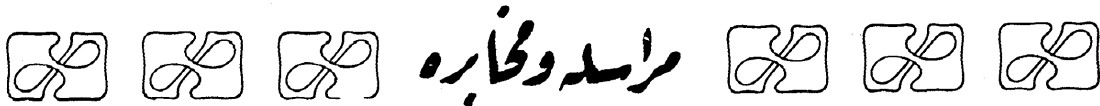
عبدالله بېگى . مصطفايى .

يادكار .

(. نڭ آلبوننه) .

قاچان بر، حكم ايله ايلدن سورلسه مېن، قولسه مېن،
چيت ايللرده فارانقى، خوار يەشەرگه مجبور اولسه مېن
و شول كون بر يوقڭ اوچقان تون اورطاسنده، سين فردەش،
اوطورسهڭڭ بر اوزڭڭ، كورسنسهڭڭ اچدن، توكسه كوزلر يەش:
توشور ايسكه مېنى، دى: شول اورنده، نهق بو ساعته
اوطورغان ايدى اول فايغى بلەن آورولى حالتده،
اوطورغان، اويلاغان، كوتكان ايدى تقديرينڭڭ حكمن،
ديگن: يازمش فرارى نى ايمش؟ كوردى مونه، -

«مسكين» !



تفسير ايسه ديباجده بيان اولنديغينه كوره ۵۱۹ هجرده يازلمشدر. بوڭا كوره بونڭ مفسرى اولان زاهدى، فقهده «فنيه» صاحىبى اولان مختار بن محمود الزاهدىگه باشقه اولسه كرك. زيرا بو صوڭ زاهدى ۶۵۸ ده وفات اولمشدر. اوشبونڭ ايجون «شورا» ده مذكور تفسير زاهدى نڭ نه كىي كتاب ايدىكى حقتده معلومات ايله مفسرنڭ ترجمه حالى يازلسه ايدى.

امام و مدرس احسن بن شاه ابدالدينسى.

جواب: بو طوغروده اولان مکتوب و جوابلر، تفسير زاهدى حقتده اولان فكرلر مختصر صورتده اولسه ده ايكنچى جلد «آثار» ده حسين ابوالشرف ايله حبيب الله بن رفیق النادری ترجمه لرنده يازلمش ايدى. شمدى ايسه خزينه مزده شونلردن زياده معلومات يوقدر. بيلوچيلر اولسه بلهكه بوندن صوڭ «شورا» ده يازارلر.



پيتراپول. ۴نچى عدد «شورا» ده: «مشهور و ايتلرگه كوره رسول اكرم هجرى ايله ۱۱نچى ييل ۱۲نچى ربيع الاول دوشنبه كون وفات اولوب چهارشنبهگه فارشو تونده لىكه ايندرلمشدر» ديه مذكوردر. حالبوكه محترم موسى افندى «شريعت نيچون رۇيتى اعتبار اينمش؟» نام رساله سنه

بوگولمه . روسيه مسلمانلرى ايلك وقتلرده اڭ جزئى اولان شرعى مسئلەر حقتده بخارا عالمرينه مراجعت قىلوب آنلردن فتوى آلور اولمشلر، آنلردن كلمش مهرلى فتوالرنى هيچ تردسز قبول ايدوب سند حكمنده طونمشلر. ياقين و يراق بابالرمز اوز عصرلر ينڭ معتبر مدرسلردن اولدقلىرى سببندن بونلردن قالمش ايسكى كاغدلرده و ايسكى كتابلرنڭ طرفلرنده بو كىي استفتالر و فتوالر كوب مرتبه اوچرامقدهدر. جمله دن: روسيه اسلا- ملرينڭ عالمرندن حبيب الله اسمنده بر ذات بخارا عالمرينه «تفسير زاهدى» حقتده استفسار قىلوب يازمش مکتوبى وار. مذكور حبيب الله اوشبو مکتوبى ايله مذكور مفسرنڭ كيم ايدىكى و علمده اولان درجه و مرتبه سى همده تفسير ينڭ معتبر اولوب اولمادىغى حقتده بخارا عالمر- ندىن استفسار ايتمشدر. بخارا علماسندن ابوالشرف الحسين بن ابى عمر اسمنده بر كيمسه بوڭا فارشو ۱۲۶۳ ده جواب يازمش ايسه ده جوابى، تفسيرنى انتقاد و تقيرضدن همده صاحيبنى تعريفدن عبارت دگل، بلهكه بر كرامت حكايى سويلاب مذكور تفسيرنى اعلاى عليينگه آشير- مقدن عبارت اولمشدر. بويله شيلر ايله بر كتابنڭ درجه سىنى و مؤلفنڭ ترجمه سىنى بيلمك ممكن اولماز.

زایسان - روس پروفیسورلارندن V. Шульгинъ نام ذاتنڭ قرون وسطی تاریخنده، افندمز (صلی الله علیه وسلم) نى و آنڭ برنجی خلیفهسى اولان ابوبکر الصدیق حضرتلرینی سویله دیکندن صوڭ آرنغه مناسبت ایله اهل اسلامنڭ سنی، شیعیلک گه آیرلورینڭ سببى: «مسلمانلار برلك ایله طورالمادیلر، محمد علیه السلام دن صوڭ آرا- لرینه تیز زمانده آیرلو (расколъ) پیدا بولدی، پیغمبردن صوڭ آنڭ سویله گان سوزلرندن، و طورمش (سیر) لرندن جینالوب یاصالغان «سунны» اسمنده بر کتاب میدانغه کیلدى. لیکن بو مجموعهنى مسلمانلر عموما قبول قیلما- دیلر. بلکه بعضیلری قبول قیلدی بعضیلری یوق. قبول قیلماغانلری شیعی، قبول قیلغانلر سنی بولدیلر» ديه بیان قیلهدر.

مونڭ تاریخنده «Шитовъ» لفظنده اولغان آرنغه شیهنى پروفیسور Трачевскій جنابلری حل قیله. اول: «Шиты» لفظینی پرسیانلر ایله - «Сунниты» لفظن تورکر، تاتارلر عربلر، ديه تفسیر قیله. مونه بو ایکی تاریخندن، خصوصاً اولگیسندن بزم آکلومز: گویه سنی - شیعی لیکنه آبرلوغه سبب «Сунны» نسیمه ایملان کتاب بولغان؛ سنیلر قبول قیلغانلر، شیعیلر قبول قیلماغانلر. شولگین جنابلرینڭ «Сунны» دیگان مجموعهسندن مراد، کتب سته کبی حدیث کتابلریمی یا که بتونلای باشقه می؟ آندن مراد، افندمز صلی علیه وسلم صوڭنده جمع ایملان حدیث و سیرلری بولسه، آنلرنی شیعیلر قبول قیلدی و آلایلر منی؟ سنی شیعیلک نڭ باشلانوی نیچوک؟ شولای حضرت ابوبکر زمانندن اوق باشلانیمینی؟ یوق ایسه ایکی کیمسه اول افتراقنی ابوبکر تاریخى اچنده نیچون ذکر قیللر؟ اول افتراق اولده کملر، و نی غرضلرغه مینی باشلانغان؟ شول خصوصلرده محترم «شورا» ده بیان بیورسه کز ایدی؟

• عالم: مدرس فیض اللین.

جواب: - اوشبو مؤرخلر طرفندن بیان ایلمش نرسه لرنی اسلاملر طرفندن یازلمش اثرلرده کوردیکمز یوق. فقط کوردیکمز کتابلرغه کوره کورمادیکمز نڭ نسبى دگز ایله تامچی آراسنده اولان نسبى قدردر. «شیعه» فرقهسى حضرت عثمان عصرنده میدانه چیقدیغی بعض مؤلفلر طر- فندن بیان ایلمش ایسه ده پک انابتلی دگلدر. طوغروسى بونلر حضرت علی زماننده ظاهر اولوب بر قدر وقتلر

«انچی ربیع الاول دوشنبه کون وفات ایتمشدر» دیبور. ولادت کونی «شورا» ده ۹ نچی ربیع الاول ديه کوستر- لدیکی حالده موسی افندی رساله سنده ۱۲ نچی ربیع الاول ولادت اولدی، دیبولمش. اوشبو بر برینه مختلف خبر لر نڭ قانغیسی شایان اعتماد ایدیکی حقنده دلیللری ایله «شورا» ده یازلسه ایدی. نعمان اورانکین.

جواب: «شورا» ده یازلمش شیلر محمود پاشا فلکی سوزلری اولوب دلیللری هم بر قدر اولسه ده کوسترلدى. شوندن زیاده تفصیلات و بررلك بضاعتدن محروم اولد- یغمز ایچون بو طوغورده باشقه دلیللر ایراد ایدر گه اقتدار- مز اولمادی. بزنی معذور کوررسز.



موسقوا. «شورا» ده یازلمش سؤاللردن بر قسمی غایت اهمیتسز شیلردن عبارت اولنه در. بونلرغه جواب یازوب اورن تلف ایلماسه دخی ده گوزل اولور ایدی. هر بر کتابده وار و هر کیم بيله طورغان هم ده عمومغه تعلق و ملتنڭ سعادتنه مناسبتی یوق نرسه لرنی ژورنالرده یازوده کوب حکمت اولماسه کرک. حالهکوه مطبوعاتنی شغللندر گه تیوشلی اولان پک مهم نرسه لر مز وار. ملتیز پک یارلی، پک یالقاو و هنر سز. بونڭ اوستنه کوندن کون نادانلانوب و اخلافسزلانوب بارادر. اوشبونڭ ایچون مطبوعات، کوبراک خدمتلرینی اوشبو خسته لکلرنڭ چاره لری خصوصینه صرف قیلورغه تیوشلی ایدی.

• عمر حسین زاده.



اوصا - هیئت عالملری: «یر کوك خلق ایلمهاردن مقدم، بتون عالم بو (نومان، بخار) ایله طولی اولمش، بولرنڭ برگه فوشلمقلرندن - قوباش - وجودگه کلمش و قوباشدن آیرلهق سببلی بر و باشقه سیارات وجودگه چیقمش» دیبورلر. بو سوزنی شریعت ایله تطبیق ایتمک ممکنیدر؟

• محیی الدین نصیرالدینوف.

«سلطانای» ده معلم.

جواب: - اوشبو روشده فرضیاتی انکار ایلدوب ثبوت و دلالتی قطعی صورتده بر دلیل شرعی وارد اولماسه، شریعت ایله تطبیق ایلمش حساب ایلدنور. مصر عا- لملرندن بعضیلری بو کونگی فن اهللرینڭ فرضیاتلرینی تأیید ایدن آیتلرنی جمع ایلدوب رساله لرده ترتیب ایتمشلردر.

درستمیدر؟ بونی امام غزالی فانفی کتابنده سویلامشدر؟
 (۲) «محمد علیه السلام» رساله‌سندده (ص ۴۵) «رسول
 ا کرم افندمز اوزینک زوجی خدیجه (رضی الله عنها) نی
 صاغنوب سویلر، قوی فلان بوغازلادیغنده الوشدر کیسوب
 حضرت خدیجه‌نک دوستلرینه یبارر ایدی» دیبولمش. رسول
 ا کرم حیوان بوغازلامشیدر؟ (۳) ابوالعلاء المعری:
 «ولن یقوم مسیح یجمعون له * وخت واعدهم م الخلفی
 عرفوبا» دیمشدر. عیسی علیه السلام‌نک نزول ایله چکنی
 وعده ایدن ذات رسول ا کرم حضرتلری ایدی. «عرفوب»
 یالانچیلردن کنایه اولدیغندن معری بوسوزنی رسول ا کرم
 حضرت حقنده نیچوک قوللانمشدر.

فصیح الدین الحمیدی. مدرسه مرجانییه ده معلم.

جواب :- بویله بر سوزنی نه غزالی و نه باشقه‌لرنک
 اثرلرنده کوردیکمز یوق. غزالی ایسه «الاربعین فی اصول
 الدین» نام اثرنده: «اولی ما یستضاء به من الانوار
 وبسلك من طریق النظر والاعتبار ما ارشد الیه القرآن
 فلیس بعد بیان الله بیان» دیبور. کلام طریق ایله تحصیل
 ایدلمش ایمان حقنده بوکا یاقین سوزلر وار. اهل کلام
 اماملرندن غزالی ایله رازی آخر عمرلرنده حیرت ایله
 مبتلا اولدقلرندن کلام فنندن هجرت ایدوب قرآن وحدیث
 ایله اشتغال ایدرگه کرشمشدر. امام جوینی ده آخر عمرنده:
 «یا اصحابنا لاتشتغلوا بالكلام فلو عرفت ان الکلام یبلغ بی
 الی ما بلغ ما تشاغلتم به» دیمشدر. فقط جوینی، غزالی
 و رازی کیبلرگه ضرر ایتدش علم کلام بو کونده آنک ایله
 شغللننچیلرگه ضررلی اولماسه کک. چونکه اولگیلر
 آکلاب شغللندیکاری حالده صوغیلر مجرد تقلید یوللو
 شغللنمکده لردر. مقلدلر، حیرت و عجزنک نه ایدیکن
 اصلا بیلمازلر، آنلر بوندن مأمونلردر. ایهدی مذکور
 سوزنی ناقللردن صورکز، آنلر اوزلری اورینی کوسترلر.
 (۲) ذبح مسئلهسی حقنده حدیث و سیر کتابلرینه مراجعت
 ایدرسز. (۳) معری بیتلری یهودلر ایله آنلرنک مسیبلری
 حقنه اولدیغندن حضرت عیسی ایله رسول ا کرم حضرتلرینه
 تعلقی یوقلر.

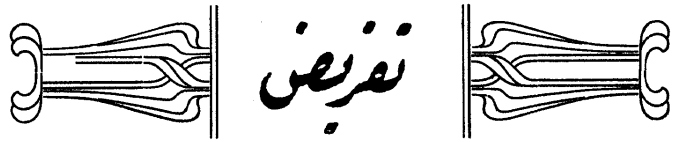
عبرتلی سوزلر:

اوزندن ضعیف که ظالم اینمک عقلسز کیسه هنریدر.
 ایکی یخشینک یخشیسنی آیره بیلمک هنر دگل بلکه
 ایکی یماننک یخشیسنی آیره بیلمک هنردر.

صوکنده منقرض اولمشلر. ایکنچی دفعه اوله‌رق زید بن
 زین العابدین ریاستی نختنده ظاهر اولمشلردر. «سنی»
 اسمی ایشته بو صوکن فرقه‌گه فارشواستعمال ایدلنور اولش.
 شه‌دیکی کونمزده اوزلرینه «اهل سنت» اسمینی ویرمکن
 اولان طائفه‌نک عمللرندن راضی اولمامش ذاتلر اوزلرینه
 «سلفی» قیدی قوشوب «سنی سلفی» دیبورلر. حدیث
 فننده اولان «کتب سنه» مختلف آدملر اثرلری ومختلف
 کتابلر اولوب «شیعه» اسمنده اولان فرقه‌لرنک ظهورلرندن
 کوب بیللر صرک تالیف ایدلمشلردر. صوکنی «شیعه» لک
 فی الاصل سیاسی بر مطلب ایله تأسیس ایدلمشدر. حدیث
 روایتی طوغروسنده شیعه‌لرنک اوزلرینه خاص طریقلری
 و مسلکلیری واردر. شونک ایچون آنلر «کتب سنه» نی
 اساسا تکذیب ایتماسه‌لرده اوز حدیثلرینی مقدم کوره‌لر
 و شونلر ایله عمل قیلرلر. حفاظ اسلامدن ابن تیمیه، شیعه-
 لرنک حدیثلرینی جدی صورتده انتقاد ایتدیکندن صوکن:
 «الخوارج حدیثهم من اصح الاحادیث واما الشیعة فحدیثهم
 لایعبأبه» دیه‌در. بو طوغروده روس مؤرخلرینه سوزمز
 یوق. اسلاملرده بر کلیات علوم (اینتسکلوپادی) اولسه
 ایدی بونده صورالمش مسئلهلر «سنی» و «شیعی»
 سوزلری آستنده تمام تفصیل ایله بحث ایدلمش اولور،
 روس مؤرخلری طبیعی شوندن استفاده ایدوب یازمش
 اولورلر ایدی. فقط تأسف که بویله بر شی یوقدر. کچوک
 بر مسئله‌گه جواب ویرمک لازم اولسه بپش اون کتاب
 اقتارغه و بونلرنک مختلف روایتلرندن خلاصه چیقارمقدن
 عاجز اولوب حیرته فالورغه مجبوریت اولنده‌در. شیعه‌لرنک
 کوبراک قسمی باشده ایران خلقی اولمش ایسه‌ده صوکره
 بوکا عربلر قوشلمشدر. فاطمیلر صرف عرب ایدیلر؛
 نجدده و عمان دگری اطرافنده اولان زیدیلرده عربلردر.
 کردلر، هندستانده اولان خلقلرک بر قسمی هم شیعه‌لرنک
 امامیه فرقه‌سینه منسوبلردر. تورک خلقی بالاتفاق سنی
 اولمشلر و بو یولده خیلی سعی ایتدشدر. بو واقعه‌لرنی
 تفصیل ایله بازارغه اورن مساعد دگل، اجمالی ایسه
 اوشبو یازدقلمزدن عبارتدر.



قرآن - «قرآن کریم و حدیث شریف یوللری ایله
 نقییش ایدوب حاصل ایتدش ایمان‌غه کوره هیچ نرسه‌دن
 خبردار اولمادیغی حالده مجرد تقلید ایله کتورامش ایمان
 افضل» سوزینی امام غزالی‌دن نقل ایدرلر بو سوز



ولایتنی «نمنگان» شهرنده عزة الله فارى توقملا بايوف نك گل باقچه سنده ساتلمقده اولان گل اورقلر ينيك حقلرى حقلنده يازلمش بر رساله اولوب صوگه يسي ايسه فسقه غنه عبرتلى بر حكايتمدر . پريسكورانتده ايللى تورلى گل اورقلرى كوسترلمش ، آلوچيلرغه بنگل اولسون ايچون هر برى روسچهده يازلمشدر . گل اوسدر مك حقلده فائىلى درسارده وار .

الاعتقاد . «بدء المعارف» ايله بر طوغمه اولان بو رساله كچن ييل ، قزانده «مطبعة كريميه» ده بالارغه تعليم ايچون ديه باصلمشدر . فقط بونده منهبلر حقلنده «بدء المعارف» دن آرتق اوشبو سوزلر وار : «علمده اولان بزنيك منهبلر حق ، اما خطا اولمق احتمالى وار . باشقه منهبلر خطا ، اما حق اولمق احتمالى وار» . بو شيلر ، اعتقادى لازم نرسه لر جمله سندنميدر ؟ بونى بالارغه تعليم ايتمك مناسب شيلردنميدر ؟ بالارغه اوگرتلمش اوشبو «احتمال» لرنك «حق» لرغه غالب اوله چقى ده يراق احتمال اولماسه كرك .

ادريس مولودى .

يالانمه اوبازى «اجى» ده معلم .



«تل ياريشى» مقاله لرى حقلنده .

۱۵

بو مقاله ده باشقردلرنك ايرته گيسى يازلمشدر . اصل سز ماصال لرغه تلمزده «ايرته گى» ديولور . شو سوز بوكون باشقرد هم فازافده مستعملدر ؛ همده دورت - بيش تورلى معناسى باردر . موندای مقاله ده گى سوزگه دائر بولسه روسچهده рассказ ؛ عربچهده حكايه هم احدوئه ؛ فارسچهده ده افسانه ديولور . بناء عليه يازوچينك موگه «أكبهت» ديوى خطادر . تلمزده - أكبهت - سوزى روسچهده نكك басня سى اورنده يورمكده در .

باشقرد چورتى بو كونده «ايرته گى» نك خزينه سيدر . باشقرد قورنقالر ينيك آوزنده غايت اثرلى وشاعرانه اير - ته گيلر سويله نمكده در . شو محترم آنالر تاغى اون يلده وفات بولوب بتكهن صوگ ايرته گيلرده . اولر ايله بر ابر كوچوب كېته چكدر . بو كون باشقرد شا كردلر ينيك همده باشقرد شيوه سينك اسرارن بلنگهن شا كردلر نك موينده بر مقدس خدمت بار ايسه اوده - شو ايرته گيلر نى يازوب

شوق گلستان ه صور . ترجمه حالى اوشبو عدد «شورا» ده يازلمش اولان اديب محترم شيخ سعدى حضر - تلر ينيك گلستان نام اثرى «تاشكند» شهرى علماسندن ملا مراد خواجه ابن صالح خواجه طرفندن حرفيا اوله رق توركيچه گه ترجمه ايدلوب ، اوشبو اسم ايله «تاشكند» ده «غلامى» مطبعه سنده تاش باصمه ايله طبع اولنمشدر . اصل گلستان نياما ايرى قلم ايله يازلنوب ترجمه ايسه هر سطر آستنه واق حرف ايله يازلمشدر . بعض بر حكايتملى رسملر ايله تصوير ايدلمش و بر قاچ اورنده شيخ سعدى رسمى ده كوسترلمشدر . كتاب ، خوش خط ايله نفيس كاغذده ، گوزل باصلمش . حاشيه لرنده فائده لى معلوماتلر يازلمش و هر حالده بو اثر ، اوز ينيك درجه سينه لائق صورتده طبع اولنمشدر . خصوصى وعمومى كتبخانه لرده برر دانه سى اولنورغه تيوشلى . بنون صفحه سى ۳۲۰ بيتدن عبارتدر . مشهور كتابچيلرده اولسه كرك ، حقى اصوم ۵۰۰ تين . علم حساب . مدرسه حسينيده معلمك ايتمش شهيد - الله افندى ترتيبى اولان بو اثر «كريموف - حسينوف» شركتى طرفندن ايكنچى مرتبه اوله رق توزانلوب ومسئله لرى درستانوب طبع ايدلمشدر . يوز بيتدن آرتق اولان بو رساله نك حقى ۲۰ تيندر .

علماء و طلبه علوم . فزانلى حليم ثابت افندى طرفندن ، اصلاح مدارس مسئل سى چيقد يفتندن صوگ «صراط مستقيم» ژورنالنده باصلمش اولان تاريخى و اجتماعى بر مقاله سى بو دفعه ۴۸ بيتده مخصوص رساله صورتده باصلوب تارالمشدر . استانبول و توركييا گه عائد اوله رق يازلمش ايسه ده باشقه مملكتنده اولان مسلمانلر خصوصا دين عالمرى ايچون اهميتليدر . حقى ۱۵ تين .

كيسه كاليندارى . كيسه گه صالوب يورر ايچون ترتيب ايدلمش بو كاليندارده اهميتلى معلوماتلر وار . خاطرده طونارغه تيوشلى نرسه لرنى يازار ايچون بائنده بر ييلغه يتارلك كاغذى ده وار . مرتبى : استرخان شهونده عبدالرحمن نيازى اولوب ناشرى عبدالرحمن عمروف در . اوستينه حقى فويلامش .

پريسكورانت . قيمتلى بريلياننت . اولگيسى فرغانه

«كون كورورلار» ياخود «كون كېچرورلار» ديو كېرەك ايدى. صوڭقى يولدهغى «هر ملده» اورنېنه «هر چافده» كېرەك كدر.

املاده بولغان ياڭلىشلارنى انتقادقە آلورغە فرار بېر مەگەن بولسەقدە، املا مسئلهسى نىڭ بلاغى بولغان قازان شەرنده اوتروب بازوچى رضاء ترجمانى نىڭ «مل، بومورقە» سوزلارنىڭ املاسى ياڭلىش بولوب «مەل، بومرقا» رەوشنىك بازو كېرەك ايدى.

۱۷

بو مقالهده يات تىلدىن (ممكن) سوزى فسالمشدر. تلمزده - بولمق - فعلى نىڭ بر معناسى (امكان) اورننده بوردى. «بلورگە ممكن» اورنېنه «بلورگە بولادر» كېرەك كدر. تلمزده قزغانمق، آيامق، جەللەمك، ايسرەكە مك، فورومق، آچنمق كىي فعللارنىڭ هر فايوسى اوز اورنېنه كورە، برر سر و حكمت اوچون قوللانورلار. برن دېگرى اورنېنه قوللانو سوزنىڭ تەمن بوزا و معناسن اوزگەر-تەدر. بولرنىڭ بارىنىڭ اورنن و مثالن كورسەتوب يازوغە كوب اورن كېرەك اولدېغى اوچون مقالهدهگى تىركىيلارنى تۈزەتۈ ايلەگنە توقتالامز: برنچى يولده «قزغانچ كويگە كىرگەن» اورنېنه «آيانچ كويگە توشكەن» كېرەك كدر. آلتىنچى يولده «ايم طوم ايتوب تىرگىزۈ ايلە بىلمى» اورنېنه «ايم طوم ايتو ايلە بىلگىلى» كېرەك كدر. اونىنچى يولده «اولوبىك بر نى توگل» اورنېنه «اولوده بىك تىز» كېرەك كدر.

تلمزده باشلامق، كىرەك، توتنمق، ايتىمك كىي افعال مقاربەنىڭ اوزلارېنه بىلگىلى اورنلارنى باردر. اونىر نىچى يولدهغى «ايمەنرگە توتندى» اورنېنه «ايمەنرگە كىرەك كدر» كېرەك كدر.

توركى تىلدە تىرېلمەك فعلى تەنگە جان كىرەك ايشېنە مخصوصدر. قىيامت كون بولغاندە بارچە جانلار تىرېلوب قىرلارندىن چىقارمىدۇ؛ بر اولىگەن صوڭق فائىتوب تىرېلمەك يوقدر، دىولور. اما آورو كىتوب صحت تابىق اورننده ايسە توركى تىلدە - يازامق، اوڭالمق، كوتەرلەك كىي فعللار اوزلارنىڭ اورنلارېنه قاراي قوللانورلار. اگر آورو دن صحتلەنگەن كىشىگە «تىرېلگىمى؟» دىدكە، «مېن قاچان اولوب ايدىم؟» دىسە حقى باردر. فيوم الناصرى لهجە ناتارى سىندە: تىرېلمەك - صحتلەنمەك، شفا تابىق، دېمىشدر. قازان شېوھ سىندەگى ياڭلىشقا ايرىروب، البته، بۇدە ياڭلىش

آلمقدىر. حاضر باصلسون، باصلماسون، كەغز بىتلرېنە توشوب قالسە، توبل نوب برر كىتبخانەدە صافلانسە كىلەچك بر كوندە البته بىوك فائىدەسى تېهچىگندە شېهە يوقدر. لىكن يازغاندە باشقرد ائېلرېنىڭ تانچە بازوب، صوڭىنە بو كوئىگى ادبىيانچە هم شاعرانە صورتدە ترجمە قىلوب فويو كېرەك بولور.

مقالە باشقرد شېوھ سىندە يازلدىغى دعوا ايتلسەدە، شاو باشقردچە بولوب چىقاردى. نە باشقردچە ونە تاتار-چە بولماي، اورتا چىردە بلققان بر سوزلردىر. برنچى يولدهغى سوزلارنى، مثلا، بولاي بازو كېرەك ايدى: «بورن بر فارت بار اېنى تى. اونىڭ اوس اولى بار اېنى تى. كىسكە بىي تاظ اېنى تى». اون سىگىز نىچى يولده: «فاتن نىگە بىلای ھىڭ؟ نىگەس تاظ پاتشانىڭ ھوذن ھوبلە نى تى». دىه بازو كېرەك ايدى.

نەق باشقرد شېوھ سىن اېستەم، نەق باشقرد شېوھ - سىنچە يازام دېگەن كىشى اورسقى اويەزى بورجان باشقرد-لارى آراسىنە بارو كېرەك كدر. باشقردلارنىڭ قوملى شولردەدر. اوندىن باشقەلرى تېپتەر و ناتارلار ايلە آرا لا شوب باشقرد-لغى بوغالتىمىشلردىر.

ھەر حالده، موندىن صوڭق اوزگەرلەچك، و عومومى توركى تىللار آراسىنە كىروب اصلاح ايتلەچك باشقرد شېوھ سىنىڭ ايسكى حالندىن بر نمونە سىنى، مەككى قالدورلىق اورنغە يازدىغى اوچون م. العثمانى افندىگە تشكر اولنور.

۱۶

بو مقاله نىڭ اچندە بر نىچە ياڭلىش سوزلارنىڭ درىستى بوغارىدەغى مقاله لارنىڭ انتقادندە يازلدى. ايسەسى اوزى تۈزەتۈر.

«قطلق» سوزى «قحطلق» دن بوزلغان سوزدر. مونىڭ اورنېنە تلمزده «جوت» سوزى باردر. فقط قولدە - غى آزىق بىكەن وقتدەغى، وقتچە بولغان آچلىقە - قحطلق ھم جوت دىولمەس، بلىكە قسنىقلىق دىولور. قحطلق - جوت سوزلارنى يالغىز، يىل ياونىسز بولوب، چىردن جوب ھم اېگن چىقاغان سىبىندىن بولغان آچلىقە ايتلور.

«مەل» سوزى لحظة، روسچەدە моментъ معناسىنىك-در، بىك آزغەنە زمانغە ايتلور. شونىڭ اوچون ۹ - ۱۰ يىل ياشاي تورغان تاوققە «مەل اوتكەرور» دىوى اورنىسزدر.

۱) كنجہ اويازنہ اون بدي عدد مکتب بنا ايتدردي.
 ۲) زافاقازيه نڭ مختلاني شهر وقره لرنده ۵۰ عدد مکتب
 آچدردي. ۳) تفلېس شهرنده بوز بيگ روبله مصرف حاجت
 اوله چق صورتده بر اسلام مدرسه سي بنا ايبر ايچون
 حكومندن رخصت آلدی. ۴) ۹۳۷ عدد محله گه مکتب
 آچدرمق چاره سي ايله مشغولدر. ۵) كنجہ شهرنده «مکتب
 خيريه» اسمنده مدرسه و بيوك بر كتبخانه آچدردي. ۶)
 ملت بولنده ايتمش خدمتارينه مكافات اوله رق ديندشلمري
 طرفندن دانوس ايدلنوب حبسخانه گه يابلوب طوردی. ۷)
 حكومت مکتبلرنده اوقوتيمقه اولان ديني معلمر و دين
 درسلمري نڭ حاللريني اصلاح ايله مشغولدر. ۸) معلمري
 اولماش مکتب ومحلهرده ديني درسلمري اوقوتوق خدمتنی
 محله ملالري اوستنه سالمش وبوطوغروده آنلرنی مسئول
 فيله چق اولمشدر.

«برهان ترقی»
 روسلرده تركي سوزلر- ايمپراطورغه منسوب آفادمبا
 ناوفا (انجهن معارف) نڭ روس تلی و ادبياتي شعبه سي
 «تاتار اسارتينه قدر روس تلنده تورك سوزي عنصرلري»
 حقتنه الك گوزل اثر يازوچيغه ۱۰۰۰، ايكنچي درجه اثر
 يازوچيغه ۵۰۰، اوچنچي درجه گه ۳۰۰ صوم مكافات تعيين
 ايتمشدر.

اثرنڭ محرري روس و مالاروس نللرن تمام
 نيكشروب، روسيه ني تاتارلر آغان وقتقه چه (يعني ۱۲۵۰
 نچي يلدن ايلك) بولغان روس يازما اثرلري ياردميله،
 روس تلنده بولغان توركي سوزلريني تابورغه، بونلرنڭ
 توركي سوزي ايديكن اثبات ايتهرگه تيوشليدر. مسئله
 بيك مهم سانالا. علمادن متوفی توركولوغ ميلبورانسكي بو
 حقه كوب خدمت ايتكان ایدی.

ايسكي روسلر بلغار، خزر و پچنكلر ايله دائما منا-
 سبنده بولغانلقدن ايسكي روسلرده شاقني توركي سوزي
 بولغانلق شېبه سزدر. باخصوص روسلرغه قاراغانده كوب
 مدني بولوب، روسيه گه كيلوب يورگان بلغارلرنڭ بو يولده
 تاثيرلري زور بولمشدر.

يا شكا اصول نطقلر- انگلتره مجلس مبعوثاني رئيسينڭ
 بيانينه كوره: ۳۰ يلدن بيرلي انگلتره مجلس مبعوثاننده
 پارلاق وقزو نطقلر سويله بوغالدي خطيبلىق يا كاروشكه
 كردي: حاضر نطقنڭ ماتورلغی، حسيات گه تاثيري قيمت
 سانالمی؛ فسقلق، بتونلك و معناليك آلدہ طوتبلادر.
 انگلتره ديپوتاتلرينڭ كوجيلكى نڭ يول باشچيسي

تفسير ايتمشدر. اما ش. سامي بك: ديرلماك، ياخود
 ديريلماك: حياته كاهك؛ معشرده اولولر ديرله چكدر ديه
 درست تفسير ايتمشدر. بوكون فرېم، قافقاز، توركستان
 و سبرباده غي توركي قولملر شو صوكغی معنا اوزرنده
 قوللانمقه درلر. بناء عليه ۳ نچي يولده غي «تريلوگه»،
 ۶ نچي يولده غي «نرگزو» هم ۳۶ نچي يولده «تريلم»
 سوزلري اورنسر قوللانمشدر.

«شو» سوزي بوغار بده مذكور هم يافن بولغان بر
 نرسه دن كنايه اوچون بولغان اسمای اشاره دندر. اما تو-
 بهنده ذكر ايتله چك نرسه گه اشاره اوچون ايسه - بو
 (بوگه، بوندن، بونڭ اوچون)؛ منه، مناو- كبي اسمای
 كنايه لر كيلترلور. شونڭ اوچون ۳۹ نچي يولده غي «شو-
 نار دن بلوگه» اور نينه «موندن بلوگه» كبره كدر. (شو-
 ايله- دن- آراسنده غي «نار» نڭ قايدن كيلگه نن يازوچيدن
 صورارسز.)

ظريف البشيری كبي آتافلي شاعرلرغه شو يا كلشلمر
 بيوك كيمچلكدر. اوز تور مشمزه قاراب يازلغان شو
 ۳۰- ۴۰ يوللق يازولرده شو چاقلى يا كلشلمرغه ارتكاب
 ايتكانده، كوچه نوب، آزابلانو ب تزگن وزنلى سوزلرنده
 گي يا كلشلمرني فرشته لرگنه ساناب بترمه سه كشيلىر نڭ
 قولندن كيلمه س.

اورازلى ايللرنڭ شاعرلر يڭ نثر ونظم ايله يازغان
 سوزلري برر نمونه ادب بولوب، اولسكن و كچيلر اوچون
 بر خزينه علم بولديغي حالده، بز بختسزلر نڭ شاعرلر يڭ
 سوزلر يڭ ته مسزليگندن اوقوغه اوز چيركه نهدر.
 بز شولاي توشنه مز. حسن على.

نوعه

جنوه ده اسلام شاگردلری - صوك حسابلرغه كوره
 «جنوه» ده ۲۶ عدد اسلام شاگردی تعصيل ايتمكه در.
 بونلردن تورك ۹، عرب ۱۱، ايرانلى ۱ روسيه لى ۵ در.
 روسيه لى مسلمانلردن ايكي سي قزلدر.

شيعه قارنداشلرمونڭ ديني رئيسلورى اولان
 پيشنماز زاده - بو كيمسه نڭ شيخ الاسلامق و طيفه سيني
 ادا نيلورغه باشلاديجينه بالكر ابكى سنه اولديغي حالده
 كندى ملتى ايچون كوسترمش خدمتلرى بوندىن عبارتدر:

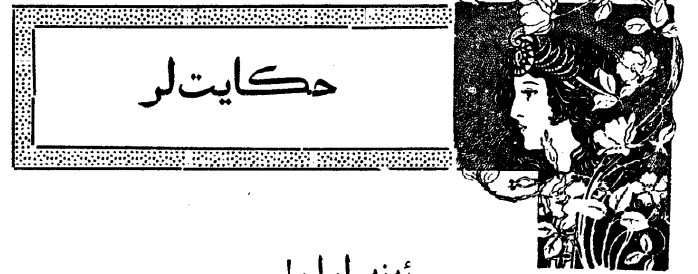
دنياغه آياق باسقان ايدى آنڭ ايندى بالان آياق يوريسى كىلمى، آنڭ كوڭلىڭ تله گانى، آنڭ اوينيسى كىلگانى بتونلەي باشقە اوينچقلر ايدى. ئەنە اول ايندى اولڭى شىكلى بورن توبلر يە تىك چىن آزقلرنغە طوتروب يورمى، ياخشى صابنلر بلەن يوننا، ايسلى مايلر سورتە، چاچلرن صىباب صېر وپقەنە طور او كىيىنگە بارنچە مائورن و كىلشلىسن كىيە ايدى. كوزگىدن فاراب اوزن كورەدە طولغىب كىلگان اعضالرن، قزلقنە ايرنلرى اوستىدە ياكنا بلنە باشلاغان قارا مېيىق ايزلرن كورە هم اوزىڭ بىكىت بولغانىنە قوانوب، مېن دە بىكىت بولدم، مەنە قز آلام، مەنە كشى بولام، دىب ايجىدىنگە كوينە ئللە نېچە مرتبە ايتوب قويا ايدى.

اول ايندى يىكىتلر، قزلر، اوبلەنو و مەجت حقنە يازلقان رومان و حكايەلرنى دە بىك ياراتوب چن اخلاص و كوڭل بلەن اوقى جاينڭ ماتور كونلرنە داچە و باقە لردە سېر ايتكان وقتلرنە كولوشوب و صايراشوب اوزغان نزاكت و نفاست صاحىبەسى توناشلرنى كورگانە كىلچكە اوزىنە عمرلك يولداس بولوب قوشولاچق رېقەسىنگە شولاي بولوون و شول كىي مەجت بلەن بورولرن تلى ايدى.

فيورال آينڭ ۲۰ لرى اوزوب قارلر اري باشلادى، قشنىڭ رحىمسز صوقلرى ياخشوقنە درجەسن كىمتى. روسلرنڭ ات چاپترو بايراملرى دە يتكان ايدى. ئەنە اولدە اويده اطوراسى كىلمەنچە، كون جلى بو كون دىب اوستنە يوقارنغەنە و قوبشىغەنە كىيىنبەدە اورامغە صو شىكلى آغوب طورغان تورلى خلق آراسنە چغوب كىمتى. سېر ايتىمكە اولغان خلق آراسنە بىزنىڭ مەسلە توناشلردن دە بايتاقنە سانلر كورنەلر ايدى. اول ايندى بتون كوڭل و اويلرن شول توناشلر حقنە خدمت ايتدە ايتدە ئللە نېچە ساعتلرنڭ دە اوزغانون هيچ طويىمى بورمكە ايدى. تمام قاراڭغى بولوب يوروجى خلق دە آزاباچقنە اويگە قاراب آطلى باشلادى. تورلى اوى و خياللر بلەن يوقلارغە ياتسەدە طاڭ آللر يەنە قدر هيچ يوقلى آلهادى. بر قزغان بر طونغان بولا، بر باشى آورتا، بر بىك قاطى اچى پوشوب كىتە ايدى. ايكىنچى كوني كىفى بر دە بولمادى، هيچ فايدە چقىمى اويده اطوردى. ساعت صاين دىبورلك كىفسزلىگى آرتوب، اوچونچى و دورتنچى كونلردە چنلاقنە آورو ايكانى بلندى. شول روشدە بر آتتا اوتدى اما آورو بىك جانغە باطا باشلادى، دوقتورغە كورسەتمى بولمادى. دوقتور

بولغان باش وزير آسكويتم هم آنڭ مخالفى بالفور نىندى گنە مسئلەنى بولسون ۳۰ - ۴۰ مېنوتدە تمام آچوب بېرەلر: نطقلرنە مسئلە ايجون مەم بولوب كرتلمەگان ياتوشوروب فالدرلق هيچ بر سوز بولمى وەر سوزى اولچەنگان بولا. خطىبك مندرنە بونلرنقى قدر فسقە، لىكن توبلى مسئلەنى ياخشى آڭلاتقان نطق عموما ايشىلگالى بلنمىدر.

طبيعى باشقە دىپوتانلردە اوز باشلقلردن اوزونراق نطق سويلەرگە كىلشدرمىلر. پارتىيە باشلقلرى شول مدنە پارتىيە نڭ بتون قاراشن بلدروب توشكانلىكدن بو حقدە سويلەرگە لزومە قالمىدر.



ئەنە اول!

يازنىڭ مانور و نورلى بر كوني بتون دىيانى قوواندر- مقەدە ايدى. صو بويى، اوزون بر يالغە نڭ اوستى كوشل- نگان و بىر يىلبانتقە اوغشاشلى واق واق مانورغەنە دولقونلر ايلە تىبىرەنوب آغا و يالغە نڭ ايكى چىتى ياشل ختفە و بىزەكلى كلەملر ايلە طبيعتنڭ جانغە راحت بىرگان غايت خوش ايسلى چىرەم و ياشلچەكلرى مەدە تورلى آللى و زەنگارلى چەچەكلرى هيچ قاراب طويماسلق روشدەگى منظرەلرنى آلغان ايدى. كوننڭ بويە گوزللىگى، هوانڭ خوش و لطافتى، هر ياقىدن تورلى قوشلرنڭ نەزك و كوڭلنڭ اياڭ تىرەن اورنلر يەنە كروب اثر بىرگان غايتەنە حسياتلى صاير او لرى، بوفانى دىيانڭ هيچدە ئەيتوب و آڭلاتوب بىرو مەكەن بولماغان كمال بر شاعرانە دىقەلرن سىزدەرلر ايدى.

ئەنە اول شول وقتدە يالغە نڭ چىتىدە صو بويە قاراغانە هيچ اوزىڭ فايدە ايسكانون بلمەنچە اويغە طالوب ئللە نىندى دىيالرغە كىتكەن و تمام بوفانى دىيانە بوق شىكلى بولغان ايدى. اول بر وقتلردە بالان آياق يوكرشوب، بەشل بولونلر اوستىدە اوزى شىكلى كچكەن اير و قز بالالر بلەن سادەگنە اويناشوب، آرىغانلرن و قارنلرى اچقاننە بلمەنچە ايرتە كوننى كىچ ايتە طورغان وقتلردن اوزوب، العاصل صىبلىق دىيانسندن چغوب ئللە نىندى خېرسىز بر

كيلوب فارادى ده، آورونڭ خوفلى تيف خسته لسكى ايكانون آكلاندى .

منه ۴ - ۵ آيلر اوتدى ، بو بيجاره حياتينڭ طولوب و آللانوب طور اچق بيت اوستلرى ، اويناب و نورلانوب يالتر اياچق كوز آلمالرى بتون بتون كيريلرينه كيتوب بيتلرى صارغايغان ، ياڭاقلرى ايچكه باتقان و كوزلرى ده فورنچقنه چوقور روشلرن آغان و هر جهندن قاراغانده قوزغانچقنه بر جان كيسه گى بولغان ايدى . آنڭ ايندى بو وقتلرده ياشلرى ۱۸ و ۱۹ چامالرينه كيلوب كوندن كون كوڭلى شادلانوب ، فكرى اويناب ، بلم و معلوماتلرى ده مينوت ساناب آرتور وقتلرى ايسه ده بيتينده قان اثرى قالماغان ، اعضالرى طونساڭ صنوب كينه رلك روشده حالسزله نگان بولوب ايرته نى قايچان قبرگه يوتولاچقى كمال حسرتلر ايله سيزلوب طورغاچ ، كيله چكده گى راحت حياتى و آنلر ايچون لازم حاضرلكلرينڭ هيچ بر كوڭلىنى قناعلندىرلك روشده بولماوى اوز اوزندن آكلاشلوب طورمقده ايدى .

آوروندىن ايكى بلغه ياقن اوتكان چاقلر ايچنده اول سلامتلىگن و صاوغن فايتارر ايچون تپوشلى هر تورلى چاره لرينه كرشوب قاراسه ده ، اولگى قزلغنه طولق بيتلرنى ، طانايغنه جامايغان كوزلرنى ، ماتور و اميدلى خياللر بلن طولغان يوره كلرنى و قزوغنه صوققان طاملرلنى فايتاررغه هيچ نصيب بولمادى . بيجاره ناچارغنه و حالسزگنه بولوب ايندى هيچ كشى گه محتاج بولماينچه اوزن اوزى يورته آلورغه باراغانينده بىك فوانا ايدى . مونڭ حاضر ايده شى و كوكل جواتچ بر نرسه سى بولسه ، اولده تورلى رومان و حكايه لردن عبارت ادبيات مليه لرمز ايدى . «باى اوغلى» ، «سليمه» و «ميرزا قزى» نام اثرلرنى ايچينه كروب كيتورلك روشده بر درد بلن اوقيدىر ايدى . شويل روشده دخى ده بر ايكى يللر اوتوب اول كتبخانه سن زورايتنه ، فكر و معلوماتى ده ياخشى گوزلله شه ، اول آراده تورلى غزته و مجله لرمز چغوب مونڭ ياردمبنه بتشه لىر . اول ايندى هر تورلى فكرلر يورته ، اوتكانده گى حاللرينه كوب فايغرا ، لىكن اوتكان اشكه اوكتوب فائده بولماغاچ اول ايندى كيله چككن تورلى تورلى اميدلر ايتنه باشلى . آنڭ باشن واتقان مسئله لرنڭ ابڭ الوغسى اويله نو و اوز كوڭلىنه موافق بر ريفقه نابوب آلو ايدى . اوزينه عمراك ريفقه بولوب پارلاشاچق بر كشيپنڭ اوزى بلن بر فكر ، بر

مسلك و بر خدمته بولوون نلى ايدى . بو اوزى حاضر معلم بولغان بولوب آز كيم بولسه ده ملتينڭ سعادتينه طريشقان شيكالى ريفقه سينڭ ده معلمه هم اچق فكرلى بر خانم بولوون نلى ايدى . شول سببلى بو خصوصه بر نيچه تشبثلرينه شروع ايدى . قايسى ياقين كشيپلرى آنڭ فكرينڭ ميدانغه چغورون بر نيچه سببيلر بويچنه ممكنسز كوروب ، اوزلرى بر نيچه يرلرنى مصلحت ايتوب قاراسه لرده ، اول آنلرنى مراد و مسلكينه موافق طابهاديغندن ، بارچه سن رد ايتوب كيله چكده گى طانلى خيال و اميدلر ايچنده آقرين آقرينغه آيلر و كونلر اوزدرمقده ايدى .

منه ايندى كوب زمانلر اوتنه ، وقتلر آزابوب بارا . لىكن آنڭ مراجعت ايتكان اورنلردن هيچ بر نتيجه اثرلرى چغار توسلى طيولمى . ئه نه آنڭ ايندى اميدلر نورلك اورنلرى قالمى بارا ، تورلى قايقى و كيفسزلىكلر ايچنده يوره كلرى يارلورغه بتشه هم سلامتلىگى ده همان كيمى كونلرنڭ برونده اول بر صو بويينه ياقن كيلوب ، بر صوغه ، بر هواغه و بر يرگه قاراب طبعينڭ آغمينه حيران بولوب طورمقده ايدى . ماتقن بر طاوش ايشنكان شيكالى بولدى . شويل كه : «اي بيجاره و ضعيف مخلوق ! قارا شول طبعينڭ آغمينه ، سين نى قدر آنى اوزدرمسقه طرشوب ، اوزكڭ عالى و اوزكڭن نيچه درجه ده بيوك بولغان مسلككڭه ايرشور ايچون بار كوچك بلن طارتشوب قاراساڭ ده ، سينڭ شيكالى يوق حكمنده گى گنه بر بيجاره نڭ قولدن كيله مى صوڭ اول ؟ ! سينڭ شيكالى چين فونته ده مالك بولماغان ابڭ قارا طالعى مسكينلر توكل ، آرسلان يوره كللى ، جهنم اوتلرى كيمى قزو قانلى ، باشن اوتلرى شيكالى آطلغان جانلى ، علم و فنلردن ميليونلرچه كوب خبرلى انسانلرنڭ آلدنقى صفده طورغانلرينده بىك اوڭايلىق بلن طوقداتورغه طوغرى كيلميدىر .

سين قارا اوزكڭ ! آل آزغنه بولسه ده عبرت ! كوزلرڭ كمال اميدسزلك بلن باتقان ، بيتلرڭ كوگه روبكنه صولغان ، آغه بارو بوللرڭده تورلى خوفلى و قوتلى مانعلر بلن چرنالغان ، آزغنه آطلى باشلاسه كڭ تورلى هجوم و صوغشلىر طووادىر ! . . . سين آنلرغه فارشى مدافعه ايتورلك هيچ بر چاره و غيرتڭ يوقدر . همان مغلوب و حنى معدوم بولوب فالولوكده بىك احتمالدر . اي بيجاره قزغانچ مسكين ! بو روشده هر يمتلرگه اوچراوكڭ سبب كم ؟ شهبه سز سين اوزكڭ !

بىرتلغان كىرلىكەن، قاي بىر يىرلىرى ايكنچى ايش ماتىر بالىر بىرلە يامالوبىدە قوبىلغان ايدى .

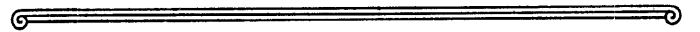
مونه اول شوگا قايغولى كوكلسىز ويوق ايدى . دىيادە كىشى كىشى بىرلەن باشى ، دوستىڭ لىزومىدە شېبە يوق . «مىڭ آلتونغە مالىك بولودىن بىر دوستىڭ بولو بىخىشپراقدر» دېمىشلىر . كىر كى ئىلكىگى احسانلىرىن ايسكە توشروب وكرىك حاضرئە فائىدەلى بولووى ايچون انسانىت مقتضاسىنچە ياردەملەشوب آنىڭ اوست باشنى ياكار توروغە اوبىلاوچىلىرى حنى بالفعل ياردەملەشە باشلاوچىلىرىدە بولغالاغان ايدى . لىكن فقيرلىنگان حالنچە كوروب كوزلىرى ايلشكان غافل دوستلىرى : «شول حالنچە بىك بىخىشى ، اوزگار تىرگە تىوش توگىل» دېمىشلىر ايدى . عقلىسىز دوستلىرى ، كىشىگە نىلەر اشلاماز ؟ بابالىرىمىز : «عقلىسىز دوستىن ، عقللى دشمان بىخىشى» دېمە دوست آيتىمىشلىر . بىر عرب شاعىرىدە : «انى لآ من من عدو عاقل ؛ واخاف خلا بىغىرىه جنون» دېمىش توغرى سوز .

عقللى دوستلىرى : «يا كىا كىيوم كىيرو ، كىشىنى اوز . گارتو توگىل» بىلكە سلامت و كوكللى بولوون صافلاب كىشى آراسىنە كرتو ، دېمە قاراغاندە ، عقلىسىز دوستلىرىدە : «كل جدىد بدعة ، وكل بدعة فى النار» دېمە قارشو طوراللىرى ايدى . كونلر اوتە ... خلق حركىندە ، اىگىنلر ئولگوردى ، جىمىشلىرىدە جىيولە ، روسبەدە وباشقە بىرلردە توقلىق ، بىزنىڭ اسلام الدىن دەخلىق آراسىندە بىرگە . خلق اىگىن سانا ، آچقەلنە ، قايسى اشلابدە آچقە كىتەرە و صىلانە ، اوست باش ياكار تارتا باشلايدىلر ، ايدى آغوست . بىزنىڭ اسلام الدىن دە آزغىنە شادلانغان ... چونكى حاضرئەدە آياغىندە ، اسكى چاباتا اورنىك ، باش سابقان ايتوك بولوب ، قوللر نەدە «هر بارماق طبعى روشندە تورسون» دېمە ، پىر چانكە كىيىب قوبىغان ايدى .

سنتا بىردە كىلوب جىتدى ، اوقولر باشلاندى . اسلام . الدىننىڭ دوستلىرى بو وقتدە تورلى اوبىلر ، خىياللر بىرلە تالاشوب ، تىرگاشودىن بوشامبىلر ايدى . تالاشنىڭ كوبراگى اسلام الدىن آبىزى توغرى سىندە . «اول اوزگارە باشلاغان ، آنى تىگىلر اوزگار تە ، بابايلر چە چاباتا اوبوق نىك يارامى ؟ اورصقە اوغشاپ نىگە ايتوك كىگان ؟ بولاي بولسە اش خراب ..» دېمە قىچقۇرغان خرابى فرقه دوستلىرى ياكار وويىنە آياق ترەب قارشى نوراللىرى ، نىنجەسىز برهانلر اقامت قىلرلر ايدى . لىكن بو وقتدە اسلام الدىن آبىزى آلاغە التفات ايتىمى ھەمان توزالە وياكارغىنە ايدى . ياكار تورتو طرفدارلىرى دە ياكار تورتو كىرەك ايدىكىنە توشنوب تىوش بولغان ياردەمنى

سىگنا نورلى كوزلر ، پارلاق ذھنلر ، ياخشى استعداد لىر احسان ايتلىگان ايدى ، سىن آنلرنىڭ قدرىن بىلمەدىڭ ! ئىللە نىندى سۇ استعماللر ايلە تورلى فلاكتىرگە اوچراتنىڭ ! ايدى آنلر يوقدر . بو كونلر كى شول گوزل نىمىلر نىڭ قدرىن بىلمەدىڭنىڭ چىراسىدەر . ايدى طبيعت نى دىسە ، شوگا باشكىنى ايبوب طورودىن باشقە ھىچ بىر چارە و غىرتنىڭ يوقدر ، خىبرنىڭ بارمى اى بدىخت مىسكىن !

ئەنە اول شول طاوشلرنى ايشتىدىدە ، متاثر بولوب بىك آغلادى . اۆلگى امىد و خىياللردىن بتون بتون واز كىچوب طبيعتنىڭ چىر ياننىنە تسليم بولورغە وعدە ايتدى . ايدى شول وعدەلرگە بىر يىل وقت اونوب شول يىل ايچىندە طبيعتنىڭ اوزىنە نىلر كورسەتكىن اوبىلاب صوبىتنە قاراب قاتوب طور ايدى .



دوستلر .

اييوننىڭ آخىر اون بىشى . سوكلو وطنىز روسىيەنىڭ ، صحىرالىرى يەم بەشىل ، اشلىقلردە بىغىبىلر ئولگوررگە ياقىن ، جىمىشلىرىنىڭ ساچكلرى كاملىنوب ھوانى خوش ايسلرگە بوياپ ھەر تورلى ماتور قوشلر صايراشوب تمام بىر جنت مىثالنىنە كىرگان وقتى ايدى . ھەر كىم شاد كىنى و صفادە ... لىكن بىزنىڭ اسلام الدىن آبىزى غىنە بىر آز قايغولى ، كوكلسىز ، بو يوق ايدى .

اول كىم ؟ نىگە آلاى ؟

اول ، زىماندە بىك شىرتلى و قوتلى بولغان جھاننىڭ ھەر طرفىدە آنى بىلگىنلر و ماقتاغانلر ، اول بىك چومارد بولغان ، تىوش اورنىغە مال قىزغانمىغان ، كوب بايلىق صرف ايتىكان . اول علم معرفت اهللرىنە تانىشقان و دوست بولغان ، خلق آراسىنە علم معرفت ساچلو وىنەدە كوب خدمت ايتىكان كوچلى بىر كىشى ايدى .

شولاي بولسەدە آنى بىردە بىلگىن ، بىلوبدە ياراتمىغان حنى كىشى آراسىندە تور وويىنە راضى بولمىغان كىشىلردە كوب ايدى لىكن حاضرئەدە آنىڭ تانىشقان دوستلىرى ئىلكىكىچە توگىل ، آنى آكلامىلر . تىوشنىچە تانومىلر ايدى . جانى سلامت ، يوزى نورلى بولسەدە كورنىشى ، اوست باش ، كىيوم صالومى تمام بىيوقلىق ، قايغىرلىق درجەدە ايدى . دىنيا بو ... حاضرئەدە فقيرلرچە ، آنىڭ كىيوملىرى ،

مسکین فی توتوب نیکشره باشلادیلر، اینوکار بن صالدر- دیلر، پیرچاتکه لرن آلدیلر طوننی آلوب قوبدیلر. نزا- علرنک نتیجه سی اوشبو بولدی. عقلسنر دوستلرنک معاملہ سی هر وقت کشینی شولای قبله . . .

تیرعلی میر و لییف. فالتای.

لطائف

۱۱۷

وقتینک ظالم لرن دن اولان « میدیاس » اسمنده بر ذات، هیچ سببسنر دیوجانس حکیمنک یا کاغینه صوغوب: « بنم اوستمدن حکم گه وار! » دیمشیدی. فی الواقع دیوجانس بونی حکومت که عرض ابتدی و حکومت حکمی ایل « میدیاس » دن یوز آلتون جزای نقدی آلدی. ایرته ایله طولی خلق آراستنه دیوجانس، میدیاس فی طوغری کنوروب یا کاغینه چابدی ده: « حکومت که عرضه و پررگه احتیاج بوق، کیچه آلدیغم یوز آلتون ایشته سکا کبر و فایتور! » دبه آلتونلرینی اوستنه تاشلاب اوزینک بولینه کیتدی.

ایضاح و تصحیح

۴ نچی عدد « شورا » ده عمر الخیام شعرنده اولان « متی تغالط » سوزینی « متی ما تغالط » دبه، « لم یرم شخصا » سوزینی « لم یرم شخصک » دبه اوقورغه تیوشلی. ۵ نچی عددده ابن سینا ترجمه سنده اولان نوح بن منصور ایله نوح بن نصر ایکسیسی ایسکی آده در. ۱۵۳ نچی بیت ۱ نچی باغانا ۳ نچی سطرده اولان « یلار یازلمش » دیگان سوزنی « یلار مقدم یازلمش » دبه، ۳۲ نچی سطرده اولان « جزیره اولوب » دیگان سوزنی « جزیره » دبه، ۲ نچی باغاناده ۴ نچی سطرده « موافق » سوزینی « موافق » دبه اوقورغه تیوشلی.

محرری: رضا الدین بن فخرالدین.

ناشرلی: محمدرضا کر و محمدرضا کر رامیسفدر

فیلهلر ایدی. شونکچون ده اول، بر آز قایغوسی باصلغان، کوکله نگان کورنه ایدی.

یا کفر یاوا. کونلرده صوتا. یوشلانودن صافلانو ایچون کاژان کیرهک ایدی، آنی کیگاننی کورسه لر خرابیلر نانور میکان؟ ۱۷ نچی اوکتابر کیلوب بتدی. . . بو وقتده اسلام الدین آبری بر طون ده یاصی آلمغان، کونلرده صوق طون کیرهک، بونسی اختلافسنر. اما یافا، چابو عموماً فاصون حقتده اختلاف بار. شولای ده بو مسئله فی زمان (زمان ایگ ماهر معلم، فاعده سی قوتی سایه سنده) تیز حل قیلدی. . . طون ده زمانچه بولدی، کیلوشلی، صوفدن صافلا رغه اوکا- یلی، اوچوز. لکن ایتوک کیگانن کورب ده به یله نگان خرابی فرقه لر حاضر تنچلانندی دیسزمی؟ یوق! بلکه آلا آرترقراق آچولانوب « دین مشایغی » اسملی بر پراشوک اختراع قیلدیله شول پراشوکنی سببوب یا کا کیومارنی فرقتوب بترمک اوینه توشدیله. اوز طرفلرن دن به یله م اوبوق، چابانالر، بیک کیلشسنر، یاقاسز بر ایسکی طولوب ده تقدیم ایتدیله. مهنگی شولار برلن گنه آصرامقچی ده بولدیله. بو خیال لرن وجود که چقارر ایچون توری سبیلرگه تشبث دن ده کبرو نورمادیله. . .

لکن اسلام الدین آبری حاضر آلا رغه التفات ایتی، اول یا کارونی یارانا، یا کارا. اما خرابیلر، افراط آچولا نوب « خراب ایتدیله. هم مسلوب الادراک بر نرسه آکلامیلر. فهم عندنا بغض من الکفار چونکه آلا اوزگار توچیلر. . . فهذه الفورمه لم یرو عن النبی علیه السلام، هم صحابه لرده آلا ی بولمغانلر » دبه غیرت لر ساچهلر ایدی. اما اسلام الدین آبری آنی ایشتنی یا کارا، توزال گنه. یا کار تو فرقه لری ده کوندن کون طرشو و یاردملرن آرتدیرلرغنه ایدی. سوز- لرنیک، چفشسنر و اثرسنر فالوون خرابیلر سیزدیله تیز گنه باشقه توری اویغه نوشوب وجدانسز اقلر اختیار ایتدیله. . . گه نه له کله دیلر، دانوس بیردیله. « کوره مسر، فی نوسلی، کیله چکده خوفلی، شولای بولای. . . » دبه ئلله نیندی باغانلر، افترالر قیلودن ده اوبالما دیله. اوشبو سببدن

« شورا » اورنبورغده اون بیش کونده بر چققان ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
Адресь: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.



آبونه بدلی: سنه لك ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ کاپک.
« وقت » برلن برگه آلوچیلرغه:
سنه لك ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ کاپک در.



تابوشماق و جابلوری.

۴ نچی عدد «شورا» قابنده اوشیو، تابوشماق یازماشیدی:
سینده بار، مینده بار آدم ده یوق
جمله ده بار، بار چه ده بار، عالم ده یوق
مصدرن ایزله گانلر تابماغانلر
شامغه بارغان آدم فایتقان تابوب بر چوق
شوگا قارشو یازماش مکتوبلر بو یرگه نقل اولنده در:

۱

مقصود نقطه در. بونک اصلی ایسه:

سند و ار بنده وار، آدم ده یوق
جمله ده وار بار چه ده وار عالم ده یوق
شامغه وارمش اوچینی بر گه کوردی
مصرغه وارمش هیچ برنی ده کوره اولمادی
بر، ایکی، اوچدن زیاده هیچ اولمادی
دورتنی هیچ کیم بر برده کوره اولمادی
معلمه فاتحه مکارا

۲

مقصود نقطه در.

نعمان اوراسکن. علم الدین شهاب الدینوف.

۳

مصدرن بیکار شول ایزله ب یورو
ممکن توگل «مصر» ده نقطه کورو
«شام» اوستنه اویولگان اوچ نقطه وار
«نی گه کرک، یوق ایچون باش ایلاندرو؟»
جمال الدین یوما یوف

۴

اول نه در کم؟ ایکی در انسانده.
اوچ اولادر، حیوانده.
سند وار، هم بنده وار، عالمده یوق.
جمله ده وار دیسه م آدمده یوق.
بر برده ایکی، اوچدن آرتق اولمادی.
دورتنی بر برده هیچ کیمسه کورمه دی.
شامه وارساڭ اوچی آنده طابلور.
مصره وارساڭ هیچ بری آنده دگل.
م. آنچورینا.

۵

بباردم طابشوقغه مین بر جواب
کوب چغار ایزله گانلر بونی قاراب

چیشووی «سند بار، منده بار» بولسه کیره ک
نقطه غوی حرفلده بلساک صاناب
طابماس لفظ آدمنان هیچ بر نقطه
صورا پسز زمانداسوم اویده جوفطه
مین اینسام بول جومباقغه دخی جواب
عالمنان طابلمایده ایزلاب نقطه
مصدرن طابا آلمایدی ایزله گان ذات
طابوغه طابشوقنی ایندم همت
چیشووی «جمله، بار چه» بولار دیهن
قویلغان ایکسند هر بر نقطه
طابقانلر مشقت بین شامنان باروب
فایتقانلر فوانشبین جوغن آلوب
آلارنک اوچ نقطه در جوغالتقانی
قاراساق شین حرفنه نظر صالوب
بازوبسز طابشوق فب نقطه لرنی
نقطه سز ینه قوشوب حرفلرنی
بار بولسه نقصانلری عیب ایته
مین یازدم جواب ایقوب اویده بارنی
مدرسه رسولیه طابهنندن: ولی صانبالدین (قزاق).

۶

هواده یوق، یرده بار.
کسه ده یوق، فولده بار.
روسده یوق، ناتارده بار.
اورالسکی ده یوق، بیزنک جامییتینسکی ده بار.
جامییتی ده «مکتب الخوجاشی» شاگردی: رحیم جان الاسحاقی.

۷

۴ نچی نومره «شورا» فانی نک آخرغی ورقی ده بر تابوشماق
بازولوب، آستی غه ا. ولی امضاسی قویلمش.
بو تابوشماق قیوم افندی ناصری جنابلرینک «فواکه
الجلسا» سی نک ۵۴۷ نچی صحیفه سنده بار. شونک دورت یولن
آلوب بازوب توبی گه اوز امضاسن قویلمش.
بر کشینک نرسه سن اوزمنکی دیوب اعلان
قیلونماسه گوزل اولور ایدی. اگر بره و یازغاننی کتابدن
ازله ب تابدی ایکن، اوزینکی دیمای فلان کتابدن تابدیم
دیه اعلام قیلسه آیروجه دقتی ایچون تشکر ایته رایدک.
منم شول سوزلر منی ا. ولی افندی گه ابروشدره سز.
وفواکه الجلسا نک ۵۴۷ صحیفه سون کورر سز. ا. خیری.

تابوشماق.

دورتنر جانی بیش در باشی، یوزدر آنک طرفی
سکز آباق اوزره رنده تورمقی
ف. م.

۱۹۱۱ نچی یل ایچون

«وقت» غزتهسى و «شورا» ژورنالى آلوچیلرغه ابونه دفترى آچيقدر .

روسیهده هر بر پوچتاواى کانتورلرده «وقت» غزتهسینه و «شورا» ژورنالیینه مشتری یازلورغه ممکن . یازلورغه تله گان کشیلر پوچتاواى کانتورغه آچه لرینی بیروب اوز آدرس لرینی یازدرسه لر قوللرینه شوندىن کویتانسه بیرله ، پیراواد بلانقه لرینه یازوب طورو مشقتی بولمی . اولگی روشده آچه نی اداره گه طوغری یباررگه ده ممکن .

«وقت» ایله «شورا» نڭ یللق حقلری آیرم آیرم بولغانده بیشار سوم . ایکیسی برگه و بر وقتدن بولغانده طوقز سوم .

آدرس :

Редакция газеты „ВАКТЪ“ и журнала „ШУРО“ въ Оренбургѣ.

اواره دن

ملا احسن حضرتلرینه : یازوب بیرسه کز یخشی اوور .
اول کیمسه لر نڭ هر ایکیسی حقنده بزده معلومات یوق .
« یافراق » اسمنده اولان شعرگه امضا قویلمغان .
صاحبی اوزینی بیلدروی مطلوبدر .

« برکنه فریه سنده امام طاهر افندیگه : موسی افندیگه
اولان سو اللرگزی باصارغه طوغری کلمادی . اوزینه یازو-
کز موافق اولور . بو کونلرده « قزان » شهرنده اولسه کرک .
مشهور کتاب کیمتلرندن بررسینه یا که قایوسی اولسه ده برر
تورکی غزته نڭ اداره سینه یازسه کز سلامت نابشورلور .

« یر یوزنده « محمد حنفی » اسمنده کتاب بارمی
یوقمی ؟ » دیه خط یازوب خطنی « شورا » نڭ اڭ اولگی
نومیرینه باصارغه قوشوچی افندیگه : شوندى کتاب وارلقى
یوقلغنی تیکشروب بتون دنیانی یوروب چیقوچی آدم اداره
ده اولمادیغندن بو طوغروده جواب یازارغه ممکن اولمادی .
اوشبو حقده عجله نی موجب اولاقچ سببگه توشنمادیکمزدن
مکتوبگزی آشغوب باصارغه ده لزوم کورمادک .

« معلم حاجی . عین شکرالله افندیگه : هجرت نبوی
وقتنده مسلمانلر نڭ نه قدر ایدیکارى حقنده معلومات
کوردیکمز یوق . یوز ایله ایکی یوز آراسنده اولاققلى
کوکل گه کلور .

« آلهما آتاده صابر جان القورمانشى افندیگه : « محمد

عليه السلام » رساله سنک اولان سوز حقنده اولان شبهه کز
سنه هجریه ایله میلادیه نی بر تیگر حساب قیلدیغکزدندر .
بونلر آراسنده تفاوت بار . کتابلر حقنده « پیتر بورع » ده
مشهور « ژولف » کتاب مغازه سینه مراجعت اینسه کز کرک
کتابلرگزی تابوب یبارلر . یا که شول شهرده اولان بر
دوستگرغه اوتوب خط یازکز . دنیا ده کتاب قحطلقى اولغان
بر اورن بولسه اولده « اورنبورغ » شهریدر . « لیسغ » ،
« لایدن » لرده باصلمش کتابلری تابوق دگل ، بو شهرده
« قزان » ده باصلمش کتابلری تابوق ده مشکل .

« بعض بر معلملر ابن المقفع ترجمه حالینڭ « شورا » ده
یازلغنی طلب قیلر کله چک عددلر نڭ بررسنه بلکه یازلور .
بونڭ « کلبله دمنه » اسملى اثرى روسیه ده طبع اولدیغی
وارمیدر ؟ اگرده معلومات ویروچی اولسه ترجمه حالی
یازلدیغی وقتده شول روسیه ده باصلمش نسخه حقنده
معلومات یازلور ایدی

« غ - ص افندیگه : شعرلرگز گوزل اولسه ده بعض سبیلرگه
کوره طبع ایلمادیلر . « رضیت بالکتب بعد البعد فانقطع »
حتى رضیت سلاما فی حواشیها » .

« اوزباک خان کیم ایدی ؟ » دیه صوروچی افندیگه :
بونڭ کیم ایدیکی « شورا » نڭ برنچی جلدنده یازلغنی ایدی ،
شونی آلوب اوقورسز . آنده « اوزباک » گنه دگل باشقه
مشهور آدملرده پک کوب .